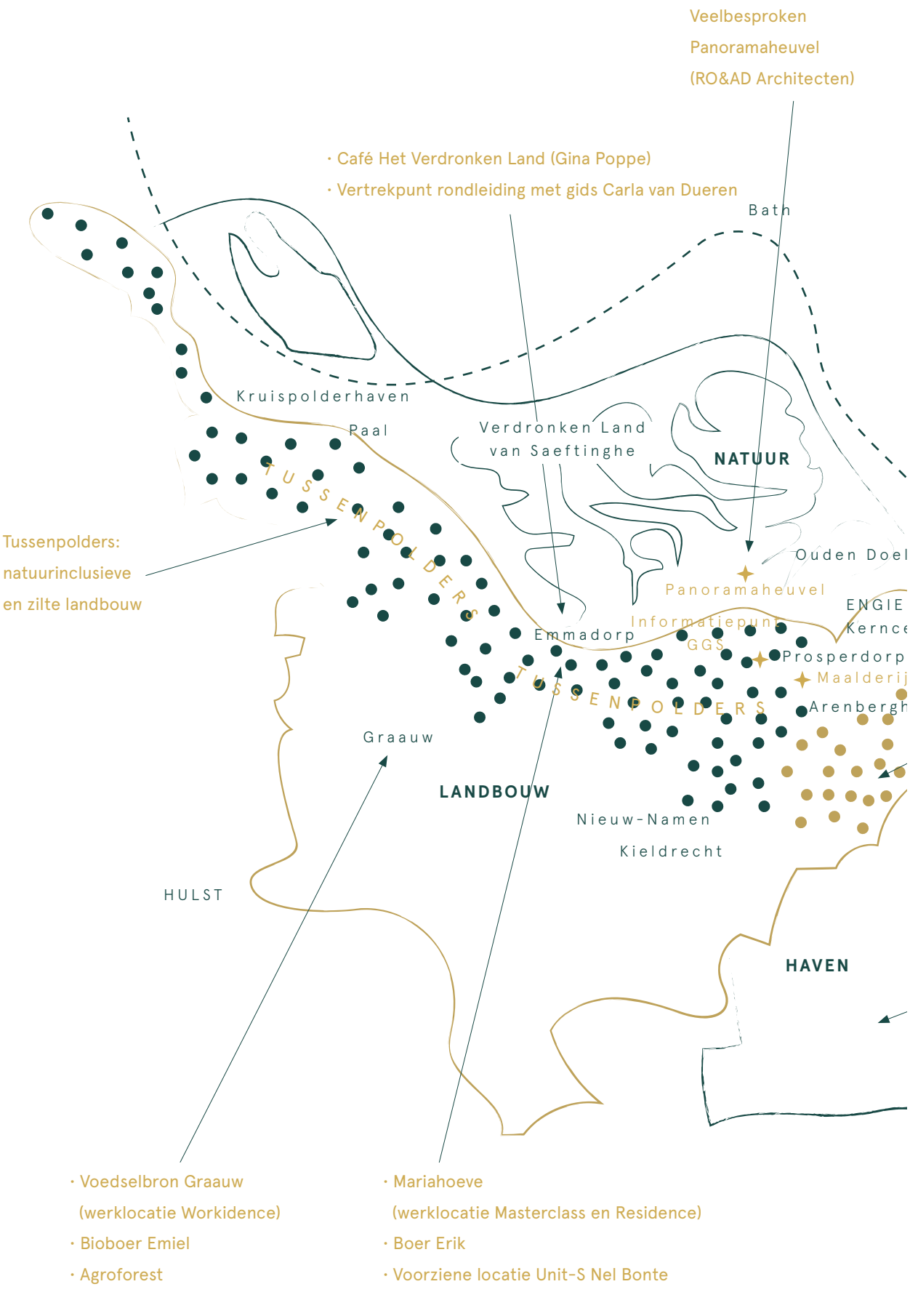
SAEF-TINGHE 2021 WEIDS & INTIEM

Saeftinghe 2021 - Nieuw Zeeuws Landschap - Weids en Intiem. / Conferenties / Master-Class / Workshop / Residence / Makersmarkt / Expositie / Publicatie.


Veelbesproken
Panoramaheuvel
(RO&AD Architecten)
· Café Het Verdronken Land (Gina Poppe)
· Vertrekpunt rondleiding met gids Carla van Dueren
Bath
Kruispolderhaven
Paal
Verdronken Land
van Saeftinghe
NATUUR
TUSSENPOLDERS
Tussenpolders:
natuurinclusieve
en zilte landbouw
Ouden Doel
Panoramaheuvel
Informatiepunt
GGS
Emmadorp
ENGIE
Kernce
Prosperdorp
Maalderij
Arenbergh
TUSSENPOLDERS
Graauw
LANDBOUW
Nieuw-Namen
Kieldrecht
HULST
HAVEN
· Voedselbron Graauw
(werklocatie Workidence)
· Bioboer Emiel
· Agroforest
· Mariahoeve
(werklocatie Masterclass en Residence)
· Boer Erik
· Voorziene locatie Unit-S Nel Bonte

Saeftinghe 2021 - Nieuw Zeeuws Landschap - Weids en Intiem. / Conferenties / Master-Class / Workshop / Residence / Makersmarkt / Expositie / Publicatie.



I VOORAF

Inleiding

Opgave

II WERKEN

Inleiding Joost Adriaanse

Nel Bonte

Vos Broekema

Bruno Slagboom

Joost Adriaanse

III TERUGBLIK

Initiatief

Activiteiten

Terug- en vooruitblik



Zonnetrein en route, foto Sven Dullaert


Boek de leukste arrangementen!
www.zonnetrein-grootsaeftinghe.eu
GRENSPARK GROOT
SAEFTINGHE

1

VOORAF

voorwoord



Benjamin Vergauwen | Foto Sven Dullaert

Weids en Intiem, Saeftinghe 2021...in de titel zit al een bericht vervat. Is het een bericht uitgezonden door SAEF.FM? Of is het soms een verzuchting van bezoekers van de witte ontmoetingscontainers bij Emmadorp? Of is dit een bericht dat als een echo uit het verleden in je opkomt als je op een beboomde polderdijk onder het silhouet van de oude voormalige kerk van Oudendoel gaat? Of zijn het woorden die als vanzelf in je opkomen omdat ze bij het lexion van dit gebied horen....Saeftinghe, weids en intiem. Ik denk dat het weidse en intieme niet te vangen is in gedachten, woorden, fysieke objecten of radio-golven maar dat deze wel uittingsvormen hiervan zijn. Vier jonge kunstenaars gingen op zoek naar de essentie, de noden, de onderlagen en de confrontaties in het gebied dat we kunnen duiden als het Grenspark Groot Saeftinghe. Een bewogen gebied, ooit veenweide gebied, daarna tijdens oorlogshandelingen eind 16e eeuw bijna compleet onder water gezet en geworden tot een slikken en schorren landschap. Vervolgens stukje bij beetje weer ingepolderd, voor een deel, Saeftinghe, buitendijks gebleven en ook weer voor een deel ontpolderd. In deze laatste zinnen zit veel pijn. Pijn voor het landschap en de bodem, pijn voor de bewoners. Tegelijk zit hier ook het helende. Een gebied herstelt, past zich aan, veert mee en krijgt nieuwe vormen. Dit geldt evenzo voor de bewoners - de streekholders - in het gebied. Eén van de kunstenaars gaf er een mooie term aan: Poldertektoniek, voelbaar en zichtbaar. Zoals gebergtes ontstaan door tektonische bewegingen van schuivende en plooiende aardlagen zo vormt de polder zich door dijkdoorbraken, inpolderingen, ontpolderingen. Tektoniek in het vlakke polderland en in de hoofden van de bewoners. Het resultaat werd een gebied dat zijn gelijke niet kent.

Een grensgebied waar veel gebeurt en waar natuur, landbouw en haven elkaar treffen. Door de streekholders benoemd als de identiteit van het Grenspark, een drie-eenheid. Dikwijls met messcherpe confronterende pijnvolle overgangen maar met gevoelen voor elkaar, ook een vorm van tektoniek. Hoe krijgen we die overgangen zacht, fluïde en helend, zowel in landschap als bij de mensen in het gebied. Daar is de laatste jaren al stevig aan gewerkt. Maar geweldig dat hier vier kunstenaars samen met experts, tutoren en streekholders een zomer lang aan de slag konden.

Vier uitwerkingen zijn het resultaat. Het is een soort van bruidsschat voor de streekholders en voor het landschap van vier mensen die deelgenoot mochten worden van de gevoelde en zichtbare pijn en heling. Wat er eerder niet was, even verscheen en weer verdween zichtbaar maken in het landschap; het gebied en de mensen een stem geven vanuit een onafhankelijke onderstroom; een plek van ontmoeting, dialoog en verrijking met streekproducten creëren waar pijn en heling gedeeld kan worden en waar een gezamenlijke taal, lexicon wordt gebruikt die uiting geeft van de vele perspectieven en levenswijzen in de polder. Gedeelde taal geeft gedeeld begrip, mogelijk geeft het zelfs een uitdemping van de poldertektoniek. Rust in het gebied, heling in het landschap en bij de streekholders van een pracht gebied: weids en intiem, Saeftinghe 2021.

Walter Jonkers, Geopark Scheldedelta



foto Sven Dullaert



inleiding

SAEFTINGHE 2021 onderzoekt de vrijheid en de verbondenheid van mensen en plekken op de grens van Zeeuws- en Oost-Vlaanderen, en de metamorfose naar een verrijkt landschap door samenwerking in ontwerp gestuurde allianties. Creatieve projecten zijn ingezet als verkenningen van de toekomst van ecologische, sociaal-culturele en technologische aspecten van het landschap. Daarmee worden de culturele aspecten van de metamorfose belicht, in aanvulling op de veelbesproken technische en economische aspecten.

Het Zeeuwse en Vlaamse deltalandschap toont vele sporen van de confrontatie tussen de natuurlijke elementen en de menselijke cultuur die ze naar zijn hand wil zetten. Mens en landschap zijn afwisselend vriend en vijand, winnaar en verliezer. De geleden pijn, evenals de helingsprocessen, zijn er in af te lezen. Het Vlaams-Nederlandse kustgebied heeft een unieke waarde door zijn ligging op een specifieke plek in de ruimte en in de tijd – een rustpunt tussen natuur, landbouw en de haven, een locatie op afstand van stedelijke dynamiek om op adem te komen. Het biedt ook een scharnierpunt in de tijd – een moment om stil te staan bij de vele actuele maatschappelijke transities en hoe we die kansen benutten.
Op dit scharnierpunt, waar een weids perspectief aanzet tot intieme overwegingen, zijn nieuwe verbindingen onderzocht. Verbindingen die spanningen omvormen: tussen land en water, tussen economie en ecologie, tussen groei en krimp, tussen lichaam en geest. Verbindingen die kracht halen uit een spannende geschiedenis en dat inzetten als energie voor de toekomst.

Al vele decennia, zo niet eeuwen, wordt er gezocht naar evenwicht in het natuurlijke en industriële krachtenveld dat Groot Saeftinghe maakt wat het is. Vele wetenschappelijke, technische, economische en politieke onderzoeken hebben het gebied objectief in kaart gebracht.

Toch komen alle afzonderlijke waarheden niet vanzelf bij elkaar in een coherent ontwikkelingsplan. En ondanks geleden tegenslagen, zoals de achteraf onnodige onteigening van het dorp Doel, blijft het gebied veerkrachtig. Daarbij zijn er gaandeweg steeds nieuwe elementen te incorporeren - zoals recent de PFAS milieuschade uit de havenindustrie die het toekomstige natuurgebied nu al mogelijk bedreigt.

Het Grenspark Groot Saeftinghe, de Nederlands-Belgische parkorganisatie, werkt intussen al bijna 10 jaar aan concrete innovatieve samenwerkingen waar zoveel mogelijk partijen wel bij varen, bijvoorbeeld in gebiedsgerichte communicatie, natuur-inclusieve landbouw, verbeterde toegang tot de natuurgebieden en service-gerichte infrastructuur.
Vele partijen zijn bij betrokken bij de voorstellen die zo brede lokale steun genieten, al is het niet altijd unaniem. Haven, landbouw en natuur blijven soms onverenigbare appels en peren (en perziken).

In aanvulling op de rationele puzzel van lokale componenten, brengt het culturele programma Saeftinghe 2021 een heel andere aanpak voor gebiedsontwikkeling. Creatieve makers, kunstenaars en ontwerpers overwegen andere facetten en vormen daarmee naar geheel eigen inzicht hun visies voor het gebied. Uit hun werk komen subjectieve voorstellen voort, gebaseerd op specifieke zoektochten en ontmoetingen. Voorstellen die niet uitblinken door haalbaarheid, maar door wenselijkheid. Ze bieden betekenisvolle totems die het gebied en zijn bewoners kunnen verbinden met elkaar, de geschiedenis en de toekomst. Ze tonen iconen die de identiteit van het gebied belichamen en uit de lokale energie een gezamenlijke wil kunnen smeden. Deze vrijdenkende voorstellen brengen de volgende stappen naar een duurzame toekomst in beeld, niet alleen omdat het kan, maar vooral omdat we het willen. En waar een wil is, is een weg.

Christiaan Weiler, coördinator architectuur CBK Zeeland



foto Sven Dullaert

NEL BONTE
VOS BROEKEMA
BRUNO SLAGBOOM
JOOST ADRIAANSE



foto Femke Vercauteren

Tijdens het zomerprogramma Saeftinghe 2021 zijn de makers en overige deelnemers steeds vergezeld geweest door de fotografen Femke Vercauteren en Sven Dullaert. Zij legden bij elke gelegenheid de landschapselementen van Groot Saeftinghe vast en de ontmoetingen die de makers daar hadden. De beelden in deze publicatie geven een indruk van de componenten die het landschap bepalen – hier wijds, daar intiem, soms confronterend, soms verzoenend.
Wat geld voor het landschap geldt misschien ook voor de ontmoetingen die zich in verschillende samenstellingen afspeelden. Het ene moment een groepsexcursie, daarna een onderonsje, en later weer een verzamelmoment. Zowel het landschap als de ontmoetingen tonen twee dingen tegelijkertijd: het vanzelfsprekende en het verrassende - wanneer een 14.000 teu containerschip door het stille landschap schuift, en wanneer Chinese studenten overleggen met een Zeeuwse maker. Vanzelfsprekende beelden die een complex verhaal samenvatten.

M



Vos Broekema



K

Bruno Slagboom

R



Joost Adriaanse

A



Nel Bonte



E

Christiaan Weiler
en de makers

Vos Broekema met
diverse studenten

S





Jan Rubens, Scheldmondig, RTV Scheldemond | foto Femke Vercauteren

De opgave

Het activiteitenprogramma is gewijd aan de schoonheid van het landschap – met name het Grenspark Groot Saeftinghe en het Geopark Schelde Delta (een Unesco park in oprichting). Lokale landschappelijke en menselijke elementen komen in het landschap samen en brengen de wederkerige kracht van de drie-eenheid natuur, haven en landbouw, tot uiting.
Het hoofdprogramma bestond uit een 3-in-1-Master-Class-Workshop-Residence (Workidence) in de zomer. Dit werd ondersteund met conferenties, debatten, een Makersmarkt en een expositie met deze publicatie.

We vroegen vier makers om in alle inhoudelijk en formele vrijheid nieuwe projecten voor het gebied vorm te geven. De vier makers hebben elk een andere professionele achtergrond en andere technieken. Hun verschillende aanpak bracht een verbreding van het zichtsveld.
Ze kregen allen tijd voor locatieonderzoek en gesprekken met een team van experts, tutoren en st(r)eekholders. Ze kregen allen de zelfde centrale vraag: Hoe maak je met lokale mensen, verhalen, materialen en technieken een betere toekomst?

De multidisciplinaire aanpak, met medewerking van bewoners, ondernemers, experts, tutoren, studenten en project-verantwoordelijken eiste van alle deelnemers een robuuste professionele houding en een communicatieve flexibiliteit om vanuit persoonlijke visie met anderen in contact te komen. De Master Workidence in de zomer was de hoofdactiviteit.
Vier creatieve makers en ontwerpers namen twee maanden lang een intensieve taak op zich. Ze kregen hoogwaardige input van relevante experts, tutoren en st(r)eekholders (Master Class), ze maakten hun eerste schema's en modellen samen met leerlingen van creatieve opleidingen (Workshop) en werkten hun unieke projecten voor omgevingen, diensten en producten uit (Residence). Tijdens de Makersmarkt, aan het eind van de zomer, presenteerden ze de voorlopige resultaten.

De voor u liggende publicatie en de bijbehorende tentoonstelling tonen de definitieve projecten van de makers. Hun vaardigheid met mensen, materialen, technieken en verhalen hebben plaats- en tijd-beschouwende projecten voortgebracht. De resultaten presenteren nieuwe mogelijkheden voor lokale waardeontwikkeling en duurzaam evenwicht tussen natuur en cultuur in het Zeeuws-Vlaamse en Oost-Vlaamse landschap.



De Hedwigepolder in voorbereiding op de komst van het water | Foto Vos Broekema



2

WERKEN

JULLIE KÓMEN HIER GRAAG, WIJ ZIJN HIER GRAAG.

Joost Adriaanse

Na enkele online bijeenkomsten en presentaties waar Grenspark initiators, haven vertegenwoordigers, lokale boeren, gebiedsgidsen, betrokken natuurbeheerders, geïnteresseerde vak-experts en vier ontwerper-kunstenaars virtueel samen kwamen om elkaars kennis en ervaringen met Saeftinghe te delen, stonden we op 10 juni 2021 op het erf van de Mariahoeve. Emmadorp, Gemeente Hulst, Zeeuws-Vlaanderen. Polders, #SCHORREN, Schelde en haven, aan ons gepresenteerd als het Grenspark Groot Saeftinghe.

Een plek waar Benjamin opgroeide op het land van De Cloedt, waar Martine en Eric hun boerenbedrijf hebben, waar Gina een café runt, waar Kurt's kantoor in de haven staat en waar Laurent werkt aan Europese natuurdoelen en regionale natuurwaardes. Het Grenspark lijkt een verzameling van kritieke zones, een lappendeken van verschillende biotopen en habitatten onder druk. Essentiele leefgebieden voor trekvogels, blauwborsten, patrijzen, zee-asters, akkerbouwers, fruittelers, bio-boeren, schippers, dokwerkers, pottenmannen, #BRUINE KIEKENDIEVEN, zilte telers en #SCHORVILTBIJEN wisselen elkaar in rap tempo af op dit door zee, rivier en mensenhanden gemaakte landschap. Ze botsen en doorkruisen elkaar. Soms vervlochten, soms elkaar uitsluitend. Op zoek naar ruimte, plekken en nieuwe praktijken.
De confrontaties vinden plaats op allerlei lagen. Van systeemwereld tot fysieke plek. Waar aardworm gaspijp raakt.



Op die raakvlakken ontstaat langzaamaan iets nieuws. Groei van het één geeft druk op het ander. Het verlaten dorp Doel en de immer aan de horizon aanwezige kerncentrale en havenkranen herinneren ons daar permanent aan. Die #POLDER: die ís, en behoeft geen opsmuk. Maar ze is ook permanent in wording. Overal waar we langer verblijven voelen we dat.

Vanaf de dijk aan de rand van het verdronken land zie je de permanente stroom aan containerschepen voorbijtrekken. Sommige zo groot dat ze alleen nog met hoogwater de vaargeul door kunnen. Aan de horizon in het oosten zijn de terminals zichtbaar. Een totaal eigen schoonheid van zuiver functionele havenarchitectuur en super-schaal. Asfaltvlaktes met helderwitte markeringen, razende vrachtwagens, uitgestrekte dokken, Hapag Lloyd, MAERSK en MSC-schepen aan meertrossen onder de terminalkranen. Kilometers aan container, dreunende scheepsmotoren, hekken en camera's. Minstens 24.000 voetbalvelden groot. Gids Walter wijst vanuit het nieuwe havenbezoekerscentrum naar de omheinde plots.

“De Amerikanen willen dat, anders komen ze niet meer. Een gevolg van de maatregelen na 9/11”. Patriot-Act, ISPS, #CTPAT. De haven is een plek van de global-economy, waar afstanden en lokaliteit niet lijken te bestaan en pas weer optreden wanneer een lachende Filipijn zijn duim opsteekt naar de loods aan de wal. De nomade bedankt de local. Hij kijkt hem na en rookt een sigaret. Ook hier voelt iemand zich thuis. Is iemand thuis. Al kunnen wij hier zelf niet landen.
Terug naar die dijk bij Emmadorp, door een wirwar van infrastructuur, asfalt en kranen. Voorbij akkers en boerderijen, in het noorden vanaf diezelfde dijk, ligt de Schelde en het verdronken land met vogelbroedgebieden, de door eb en vloed vol en leeglopende geulen, diepe barsten in het schorrenlandschap en velden van riet. Verstilling achter de dijk. Hier verdwijnen de haven en akkers voor even. De plankierpaden en her en der verspreide kolderieke bordjes proberen nog wat duiding te geven aan de overgang naar deze andere wereld.

Maar het best dwaal je ook hier gewoon rond. Ervaar je het landschap zelf. Met je lijf. Wat geldt voor de haven geldt voor het verdronken land en voor de polders zelf. Voor velen van ons is het landschap zonder #GIDS niet makkelijk leesbaar.

Een rij populieren, een drassig rietveld, een gekamde akker.
De polder. Naar het zuiden en westen toe strekt het polderlandschap vol gewassen, hagelkanons, populierenrijen en hoeves zich uit. Voor de één een plek vol herkenbaar productielandschap, voor de ander een ecologische woestijn. Voor zij die daar zijn hun verleden, heden en toekomst, voor wij die daar komen een dagbestemming. De zonnetrein benadrukt onze positie als bezoekers.

Van achter het plexiglas van ons wagonnetje is alles een bezienswaardigheid. We zien het landschap vanaf de gebaande paden en hobbelen van uitzichtpunt naar boerderij en B&B. Chauffeur Arnold wijst ons op een natuurgebied in wording waar nu nog wat schapen grazen.

Te midden van economische krachten, lange termijn veiligheid, Europese regels, ingewikkelde marktwerking en zorgwekkende biodiversiteitscijfers die ons gepresenteerd worden, leven, wonen en werken Marc, Alexander, Mireille, Eric, Martine, Gina, Benjamin en nog zo’n 50.000 anderen in de gemeentes Hulst, Beveren en Sint Gillis-Waas. We zien logischerwijs maar een klein deel van het gebied en de vele mensen die er leven.

“De grens is niet waar iets ophoudt, maar datgene waaruit iets begint te zijn.”

Vooral in het dwalen en de gesprekken in de tussentijd ontstaan waardevolle ontmoetingen. Een akkerbouwer die geïnspireerd raakt door de volgende generatie; een jonge, bevlogen archeoloog die de afgraving van de polder niet kán en wíl zien, maar zich wel vol passie stort in het samen ontdekken wat deze plek in wording is. Hoe dat wat was de toekomst in gaat. Als makers gaat onze interesse steeds meer uit naar dat zoeken, en het ervaarbaar en deelbaar maken van dat proces.

Niet naar de punt of het statement, maar naar de lijn, het raakvlak en de beweging. Als er iets duidelijk is geworden in de dagen in Saeftinghe is het dat het samenspel van de fenomenen ‘haven’, ‘landbouw’ en ‘natuur’, wereldbeelden, toekomstdromen, herinneringen en identiteiten zowel doet kraken en botsen, als veranderen en vullen met energie. De grens is niet waar iets ophoudt, maar datgene waaruit iets begint te zijn. Op een plek waar bovenmenselijke systeemkrachten de toekomst dreigen te bepalen, zoeken mensen samen naar handelingsbekwaamheid, zeggenschap, herkenning en erkenning. De polder is gaande. De zeeklei wordt gekamd voor pootaardappel en suikerbiet. De akkerrand is híer strak gemaaid en dáár vol bloemen.
Het voedselbos staat naast het maisveld. De weidevogel broedt naast een radartoren. Onder de grond ligt een verdronken dorp en bulldozers verschuiven polderdijk tot nieuwe natuur terwijl de containerschepen door de Schelde ploegen.

Deze plek in wording kent haar eigen tempo’s en heeft een rijke historie.
Als makers kijken we vooral naar manieren om die zichtbaar en ervaarbaar te maken. Waar dingen elkaar raken kan iets nieuws ontstaan en dus is juist dat raken onderwerp van onze aandacht. Marc Pannier zei bij onze eerste ontmoeting: “jullie kómen hier graag, wij zíjn hier graag”.
Die woorden echoën nog na.



NEL BONTE

UNIT-S

Als beeldend kunstenaar ga ik op zoek naar de grens tussen sculptuur, architectuur en scenografie. Interpretatie en het opnieuw construeren van een bestaand classificatiemodel vormen de basis.
Hierbij kan de betekenis of functie van de herkenbare vormentaal van een dagdagelijks object worden herzien.

Er ontstaat een nieuwe betekenis, zowel inhoudelijk als vormelijk. Dit resulteert in een serie van sculpturen die veel weg hebben van schaalmodellen waarbij interactie met het publiek een deel van het onderzoek/ oeuvre vormt.

De Locatie waar het werk zal plaatsvinden wordt telkens opnieuw in vraag gesteld. 'De fysieke ruimte' krijgt hierbij een inhoudelijke betekenis.

Tegenstellingen zoals 'Toeval' en 'Experiment' worden tegenover elkaar geplaatst. De locatie van het werk wordt een noodzakelijk, symbolisch gegeven.

De keuze om in situ te werken, het in scene zetten van de whitecube van een galerie/ museum, of fotografie als medium te gebruiken als representatiemodel, wordt hierbij ondervraagd.

Hierdoor blijf ik een nieuwe betekenis geven aan enerzijds het inhoudelijke, de vormelijke huid van mijn oeuvre en anderzijds aan de fysieke ruimte. Beide interageren met de toeschouwer of met de publieke ruimte.

Dit symbolische proces vormt de basis van een oeuvre dat gekenmerkt wordt door het experimentele waardoor het doorheen tijd en ruimte telkens opnieuw wordt onderzocht.

Mijn eerste bedenking was, hoe kunnen wij vier makers / kunstenaars, de drie elementen namelijk haven, natuur en landbouw samenbrengen en verbindingen bevorderen.

Hoe kunnen we toekomstgericht kijken?
En kunnen wij als kunstenaar wel problematieken en vraagstukken oplossen en een duurzaam samenleven bevorderen.

We werden als het ware in een situatie ondergedompeld waar de complexiteit de bovenhand heeft. De drie elementen beogen andere ambitieuze doelen en perspectieven die tegen elkaar moeten afgewogen worden en dikwijls tegen elkaar in gaan.

We proberen op een andere manier te kijken en creatief te redeneren.

Na alle input en de vele gesprekken overheerst bij mij het gevoel dat, ...de lokale bevolking en de bezoeker allicht geen nood heeft aan een extra kunstwerk.

Wat heeft de bevolking wel nodig?
Wat kan er een meerwaarde zijn?
Misschien een functioneel object namelijk een project dat mee evolueert met de mensen en de specifieke omgeving. Een project dat al het positieve in de kijker zet.

Het idee ontstond tijdens de debatten en gesprekken gedurende de master classes.

"Een platform, een ontmoetings plek"

Uitzicht

Ik wil een basis creëren waar de drie elementen, namelijk natuur - landbouw en haven in samenkomen. Tussen deze drie elementen zit de mens en het cultureel erfgoed.

Het moet een werk worden door én voor de bevolking.

Drie (nette) containers worden ontdaan van het functie, en krijgen een nieuwe bestaansreden en gestalte. De containers worden ontleed, bij elkaar geplaatst en krijgen een nieuw leven ingeblazen. Namelijk een ontmoetingsplek.

De gesloten vorm wordt voorzien van openingen, met hier en daar glaspartijen.

In de drie elementen komen onder andere automaten en ruilkasten te staan.



gipsen positief

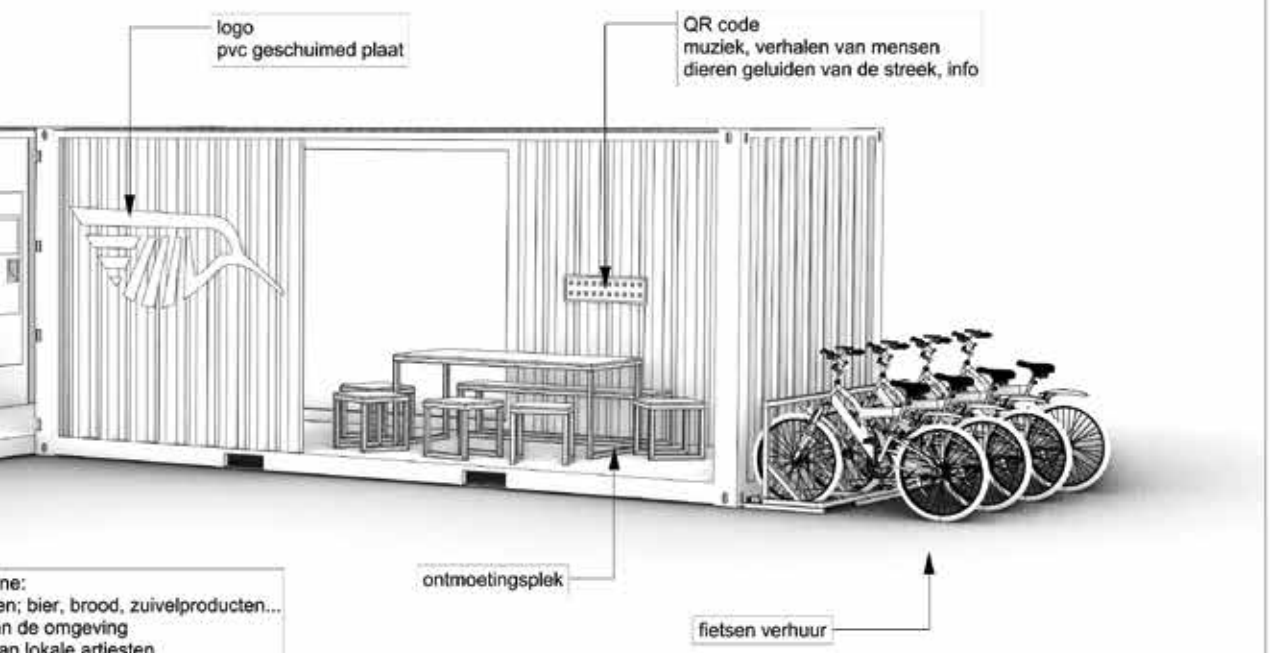


NEL BONTE www.nelbonte.com	UNIT- S Overview	Drawn By:

3D VIEW



FL	Date: 17/09/2021	Grenspark Groot Saeftinghe
	SHEET SIZE: A3 5 cm	Scale: 1/xxx





aanzicht A –



aanzicht B –

Wat in de automaat zit, zijn enerzijds lokale producten (zoals: zuivel, groenten / fruit, bloemzaad, typische biertjes, anderzijds ook foto's van de omgeving op postkaarten, wandel en fietsroutes, kunstwerken van lokale artiesten (met beeld, woord en muziek), t' Koerierke, het tweewekelijkse nieuwsblad, enz...)

Er worden ook geluidsopnames voorzien, met verhalen van de mensen die er wonen en werken. Deze kunnen gedownload worden via een qr code.

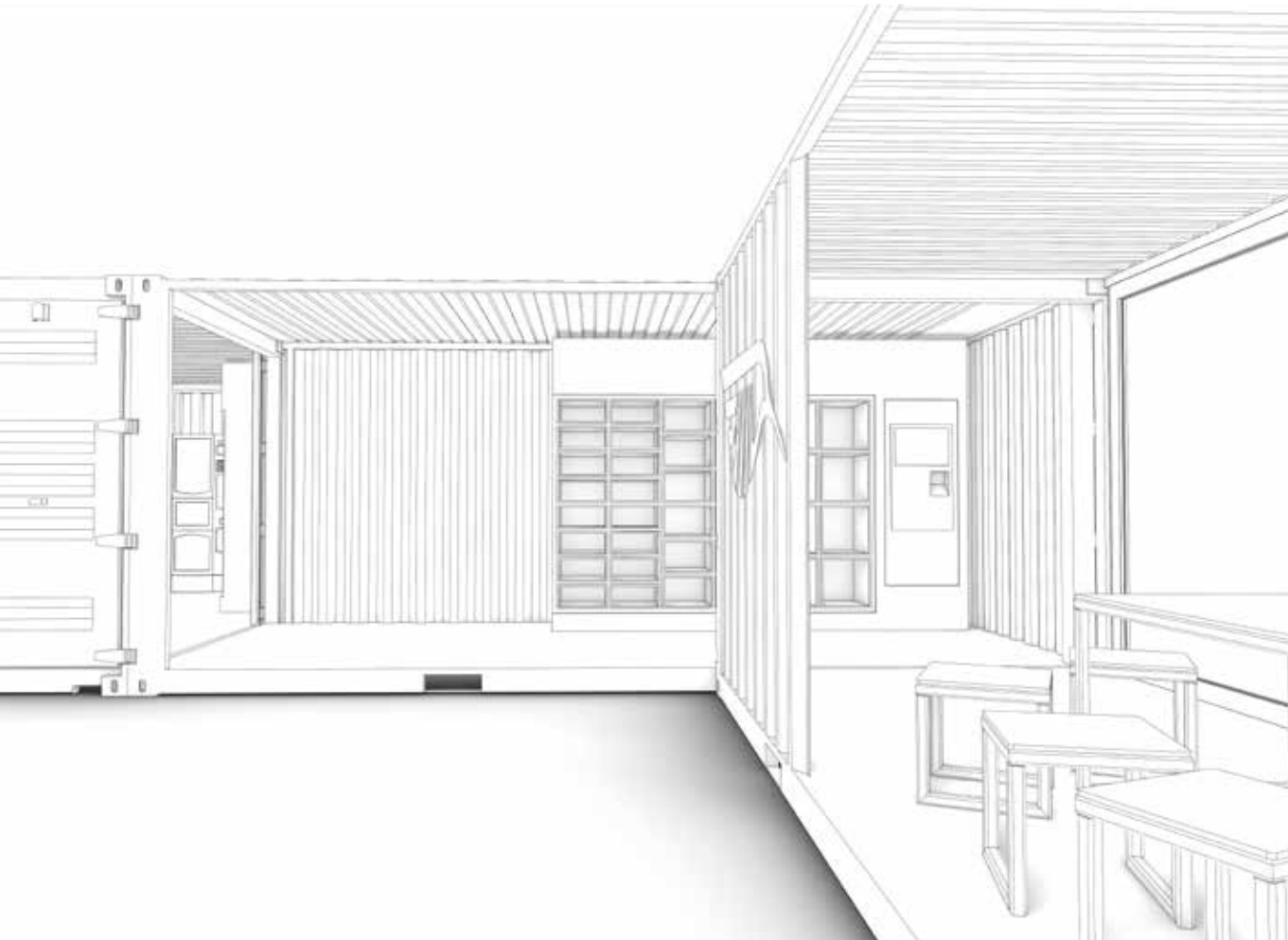
Bewoners vertellen bijvoorbeeld over vroeger, over nu en wat later kan zijn. Naast verhalen kan men verbinding maken met radio 'SAEF', een project van Vos Broekema. Ook de lexicon van Joost Adriaanse kan ingekeken worden en tot slot is het project van Bruno Slagboom zichtbaar.



De persoon in kwestie die de qr code download kan dit rustig beluisteren en bekijken met zicht op het Grenspark.

Eveneens zijn er zitbanken voorzien om even te verpozen, om samen te komen en om de machines te benuttigen. Daarnaast is er mogelijkheid om fietsen te huren. Ook de fietsverhuur gebeurd via een qr code.

Er is een wandel, fietsroute en ad valvas voorzien. Deze zijn terug te vinden in de automaat en langs de buitenkant van de 'UNIT-S'.



Onderhoud, verantwoordelijk team, geïnteresseerde deelnemers

‘UNIT-S’ is een coöperatief project waar iedereen die wenst kan aan meewerken.

Men is dan ook zelf verantwoordelijk voor het bijvullen of controleren van de producten in de automaat.

Daarvoor heb je bemanning nodig, bijvoorbeeld een vrijwilliger is verantwoordelijk voor het onderhoud.

Deze persoon zorgt als een goede huisvader/moeder voor de ‘Unit-S’

Er moet een verantwoordelijke of verantwoordelijk team samengesteld worden die meetings vastlegt, alles wat opvolgt en taakverdelingen voorziet...

Met het gegeven van de ‘UNIT-S’ krijgen bezoekers inzicht in de waardevolle elementen van de drie takken en kan men helpen zoeken naar antwoorden en oplossingen om tot een duurzame samenleving te komen.

De bevolking maakt via deze weg hun producten kenbaar.

Het is niet de bedoeling dat ‘UNIT-S’ als een shopping centrum gezien zou worden maar eerder een kennismaking zodat mensen interesse krijgen om een bepaalde hoeve, restaurant, boer, lokale kunstenaars te gaan bezoeken.

Afmetingen

Het totaal complex, de drie omgevormde containers bedraagt 12 x 8 x 25 meter.

Titel

Wat en waarvoor staat 'Unit-S'?

De benaming staat voor Unit Saeftinghe of Units (namelijk de 3 containers)

Definitie Unit uit het woordenboek: onderdeel, eenheid, afdeling.....

Het bovenaanzicht toont ook duidelijk een 'S' vorm. De 'S' van Saeftinghe.

Het logo waar de drie eenheid 'haven, landbouw en natuur' in verwerkt zit.

Locatie

Volgens de toch vrij grote omvang van de 'Units', dacht ik aan Emmahaven. Daar is er ook mogelijkheid om stroom te voorzien. Deze plek sluit vandalisme uit aangezien daar veel passage is.

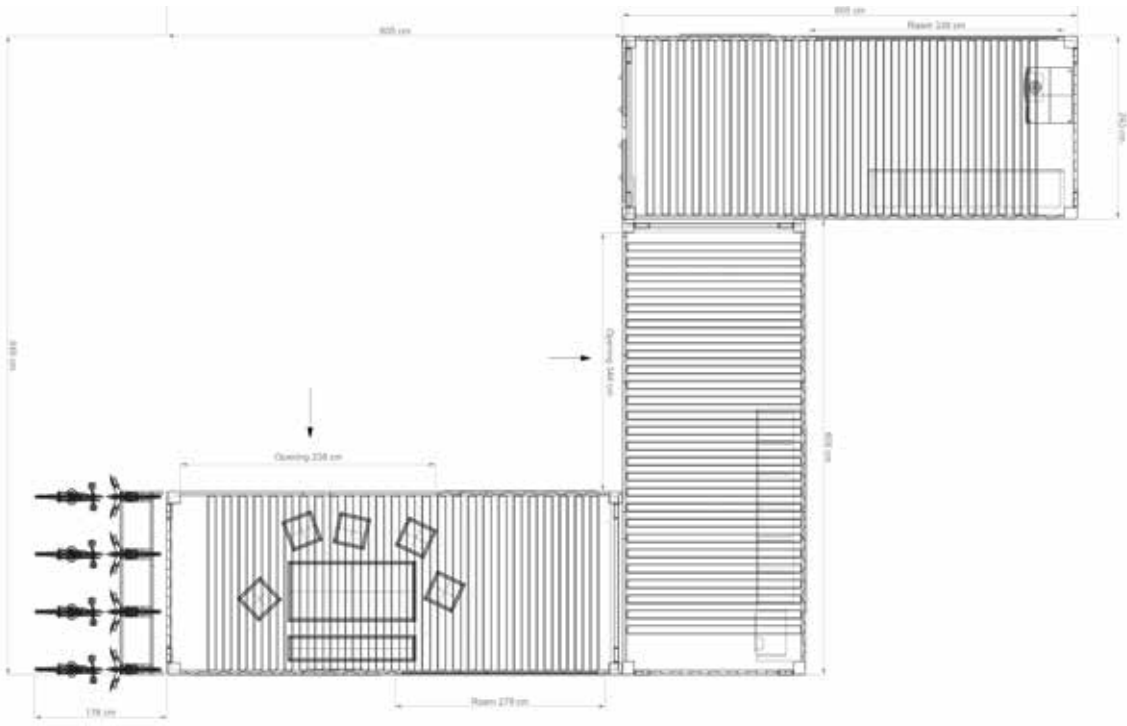
Kleur

Ik beoog een frisse, neutrale design look zodat het werk enerzijds opvalt maar ook niet stoort (als zijnde containers). Daarom opteer ik voor licht kleurige containers met daarop het contrasterende zwarte logo van Saeftinghe.

Realisatie en budgettering

Materiaal, uitvoering, plaatsing, stroomvoorziening, administratie en communicatie

+ 160 000 euro excl. Btw



WEIDS & INTIEM
KERN, LINT, ONTMOETING

Joost Adriaanse

De kern ontbreekt. In gesprek met Nel Bonte verbazen we ons over het gebrek aan kernen. Pleinen. Markten. Centra. In de polder met haar weidse uitzichten en uitgestrekte akkers is veel horizon. Grote afstanden en werkvelden. Letterlijke velden waar gewerkt wordt. Vlakken in het landschap waar je als bezoeker niet echt in kunt of durft te stappen.
Het asfaltlint verbindt lintbebouwing met lintbebouwing. Misschien is het de verstedelijkte blik die doet speuren naar ontmoetingsplekken. Er zijn een handjevol cafés in het Grenspark, dat wel. Of die centra echt ontbreken is natuurlijk maar de vraag. Er zijn jaarmarkten, feestmomenten en iets wat een 'infokeet' wordt genoemd. "Wat hebben de mensen hier nodig, wat zouden ze willen" vraagt Nel zich hardop af. Wat is hier eigenlijk het probleem? Moeten wij iets oplossen? Hoe kunnen wij bijdragen? De kern is zoek.

In de gesprekken met experts en streekholders komt vooral naar voren dat hier veel speelt. Het lijkt haast alsof iedere vierkante centimeter grond mogelijk kan veranderen van functie, van gebruik of van eigenaar. Een bizarre gewaarwording.
De reacties laten zich raden, van 'fight' tot 'flight' en 'freeze'. Maar ook 'engage' kan een vruchtbare strategie zijn. Waar mensen elkaar nodig hebben ontstaan coöperaties.
Op een plek waar het recht van de (economisch) sterkste lijkt te gelden ga je vanzelf nadenken over formaat. Vijftien S-jes zijn tenslotte ook een XL. In die zin kunnen samenkomstplekken ook samenballingen zijn en hoeft een kern geen plek te zijn, maar iets dat verbindt. Het opstarten van een coöperatie die eigenaarschap, zorg, en zeggenschap heeft over een gebied is een langdurig proces.

Waar begin je? Tegelijkertijd is de crux het beginnen zelf. Nieuwe praktijken en kennis, nieuw perspectief ontstaat op het ontmoetingspunt - op de #GRENS of het raakvlak - van buitenstaander en insiders. Door ontmoetingen te ontwerpen kan je nieuwe dingen helpen ontwikkelen.
Op voorhand is niet in te schatten wat, maar zeker is dat een buitenstaander vernieuwing inbrengt.

Nel heeft het over 'het volk', over 'netwerken maken' en 'een bal aan het rollen brengen'. Wat als er inderdaad ontmoetingsplekken ontstaan in de polder, kleine stippen in het landschap? Nel en haar 'hubs' zouden zo een eerste aanleiding tot samenkomst kunnen zijn. Een katalysator. Een zinvolle stap, want beginnen is belangrijk.

Naast nieuwe ontmoetingen zijn er ook bestaande kernen. De zoektocht naar de kern is dan ook een interesse in de 'navel' van deze streek. De herinnering aan een oorsprong, een voortkomen uit en tegelijkertijd een belofte van iets nieuws, losgeknipt en geboren.
Een nieuwe mogelijkheid. Het begin.
Een toekomst vervlochten met het verleden.
En daar ligt mist op de loer. Haven, landbouw, natuur, ze zijn hier tot spektakel geworden. Zonnetreintjes, fietsroutes, uitkijkpunten, ze zijn er allemaal. Het toerisme heeft zich bij de 'drie-eenheid' gevoegd. In het landschappelijke geweld van #ONTPOLDERING en haven uitbreiding -veranderingen die hun eigen publiek aan (ramp)toeristen meebrengen- ligt de valkuil van het verlies van identiteit, geschiedenis, grip en saamhorigheid. Met een gepijnigde toon vertelde Benjamin ons tenslotte"het laatste wat hier gestorven is, is het schuttersgilde". De sociale cohesie staat duidelijk onder druk.

Ook uit dat spanningsveld lijkt Nel's containerhub te zijn ontsproten. Hoe kan je als buitenstaander, als bezoeker, dit landschap ervaren en lezen? Hoe weet je wat hier speelt? Hoe raak je het menselijke aspect van Saeftinghe aan? Hoe kan je als inwoner van deze plek je in dit veranderende landschap blijven wortelen? Wellicht dat het antwoord te vinden is in het landschapstype. Saeftinghe is een productie landschap, een gemaakte plek en een plek waar dingen gemaakt worden. Maar ook gemaakte plekken hebben een historie, juíst zelfs. Ze staan in nauw verband met het menselijke handelen. Via de producten van dit productielandschap kan de kern ervaarbaar worden.

In een op ervaarbaarheid gerichte belevingsdraai ontstaat hier een vorm van Thick Product Description.

De antropologische term 'thick description' betekent zoveel als het beschrijven van menselijke sociale acties door niet alleen sec de fysieke gedragingen te beschrijven, maar ook hun context. Via thick description kunnen buitenstaanders beter inzicht krijgen in de werking en logica van bepaalde situaties. Is Nel's hub het begin van een collectieve productenlijn die het landschap ervaarbaar maakt? Een samenkomstplek waar de wisselende collectie van productielandschap Saeftinghe te ervaren is. Ze brengen niet alleen voorheen van elkaar gescheiden praktijken bij elkaar, maar maken de identiteiten van deze plek (en de gemene deler daarvan) ervaarbaar in product vorm. Geen vast assortiment maar een mogelijkheden katalysator.

De vraag naar wat de productenlijn zal zijn kan leiden tot verdere samenwerking en verknoping van praktijken. Naast een organisatiestructuur is daar een soort 'curator' voor nodig. Die rol lijkt in eerste instantie bij de ontwerper te liggen maar kan op termijn wellicht overgenomen worden door een Saeftingher. Wie verknoopt de vlas akker, de loonwerker en de mode liefhebbers tot lokale linnen fashion line? Wie vangt de verhalen van de micro-bakker en lokale brouwer? En hoe ontwerp je jezelf uit dit meerkoppige beest? Uiteindelijk laten we hier mogelijkheden zien; richtingen waarlangs Saeftinghe zich op de toekomst zou kunnen oriënteren. In een versnipperd en gefragmenteerd landschap is de zoektocht naar kernen en samenkomst enorm relevant.

REACTIES

Het ontwerp van Nel Bonte, UNIT-S, is een functioneel object. Het functioneel ontwerp bestaat uit drie zeecontainers met daarin verschillende functies. Er is onder andere een ruimte waar de mensen uit de omgeving kunnen zitten. Een ruilkast, een muur met geluiden uit de omgeving en er is een mogelijkheid om fietsen te huren. Ik vind het gewaagd en iets prikkelends hebben dat Nel gekozen heeft voor zeecontainers. Omdat zeecontainers geinterpreteerd kunnen worden als verwijzing naar de haven, die een bedreiging is voor de natuur en landbouw. Ik denk dat dit ontwerp ervoor kan zorgen dat de verschillende belangen dichter tot elkaar komen.

Sophie van Rossem, Nederlandse Unesco Jongerencommissie (NL)

Nel heeft met het verkooppunt in containervorm een rake typering van de streek gegeven. Verkoop van wisselende streekproducten in de vorm van zeecontainers, zoals die talloze malen door de Westerschelde reizen van en naar de Antwerpse haven.

Gerard Mangnus, Zuidelijke Land- en Tuinbouworganisatie, afd. Hulst (NL)

Het werk van Nel benut goed de leemte die er is tussen de huidige toestand en de gedeelde toekomstvisie die we hebben voor het gebied. In afwachting van het realiseren al onze mooie plannen, hebben we nog een aantal jaren voor de boeg, waarbinnen we in de tussentijd ook ruimte kunnen geven voor initiatieven die alvast tegemoet komen aan de noden van vandaag. Door een publiek object te ontwerpen die een aantal onthaal- en sociale functies kan samenbrengen, kan op korte termijn al leven in de brouwerij geblazen worden en kunnen welbepaalde plaatsen al groeien en meer betekenis krijgen voor bezoekers en omwonenden.

Het gebruik van containers legt tegelijkertijd de link met de haven, maar maakt ook duidelijk dat het over een tijdelijk initiatief gaat. Persoonlijk zou ik de kleur van de containers niet wit maken, maar eerder kiezen voor de drie kleuren die werden vooropgesteld in de huisstijl voor het Grenspark. Dit zijn (container-) rood, oranje en groen. Kleuren die gessocieerd kunnen worden aan de haven, landbouw en natuur. De geselecteerde kleuren zijn iets rustgevender dan puur wit, zorgen voor meer beeldkwaliteit en refereren naar de identiteit van het renspark.

Laurent van den Abeele, projectleider natuurprojecten haven van Antwerpen (B)

Hartstikke mooi idee. Brengt de werelden bij elkaar. De containers geven natuurlijk een mooie verbinding met de haven. Ik vind zelf dat de verbinding met natuur en landbouw nog wat zwak is. Landbouw is niet alleen streekproducten, met alleen het laten zien van streekproducten is het bijna greenwashing van de negatieve kanten van de landbouw in het gebied. Ik zou verder graag zien dat deze containers ook aandacht geeft aan de spanningen, de conflicten, de druk die er van buiten is etc.

Wijnand Sukkel, Wageningen University and Research (NL)

Als beeldend kunstenaar stelt Nel zich in dit voorstel dienend op. Niet de kracht van het beeld maar de potentie van een lokaal netwerk staat hier centraal. Unit-S biedt in havencontainers een keur aan mogelijkheden om (streek)producten en diensten aan bewoners en bezoekers via een automaat aan te bieden. Het multifunctionele is het sterke maar tevens het kwetsbare punt van dit voorstel, sterk omdat al het mooie van Grenspark Groot Saeftinghe middels Unit-S ontsloten kan worden.

Kwetsbaar omdat het gedragen moet worden door de lokale bevolking, wie is eigenaar, wie zorgt ervoor, hoe steekt de organisatie in elkaar. Ook daar heeft Nel een voorstel voor gemaakt, in de vorm van een co-operatie wordt het eigenaarschap gedeeld en wordt er gezamenlijk voor de Unit gezorgd.
Dit voorstel verdient meer tijd om een nieuw model van gedeeld privaat en publiek eigenaarschap te onderzoeken. Als knooppunten in het lokale netwerk zouden de Units een sterker beeldend karakter in het landschap kunnen krijgen, zodat het gedeelde eigenaarschap ook een markant beeld krijgt.

Jan Melis, ontwerper (NL)

Het werk van Nel is niet naar binnen maar juist naar buiten gekeerd. Wat kunnen bezoekers eten of meenemen uit dit gebied? Wat zijn de beste producten uit de regio? Nel geeft de lokale bewoners en producenten een platform om vanuit het gebied naar buiten te treden. Een veranderbare plek waarmee er met de seizoenen en mensen kan worden meebewogen. Door bewoners te vragen zelf invulling te geven met de lokale hoogtepunten, krijgt men inzicht welke producten en identiteiten bewoners graag zien als 'branding' voor het toerisme van het gebied.

Carine Middendorp, antropoloog (NL)

Nel Bonte verrast ons met een heel praktisch en gedetailleerd uitgewerkt concept dat zo van het papier afspringt en er om vraagt geïmplementeerd te worden. Je ziet het bij wijze van spreken zo staan bij de dijk aan het eind van de Koninginnestsraat.
Nel biedt ons een plek waar van alles kan gaan gebeuren rondom lokaal ondernemerschap en lokale producten waardoor ontmoetingen kunnen gaan ontstaan tussen bewoners, ondernemers en bezoekers. Mooi.

Nel's zeer concrete aanpak zorgt ervoor dat je eigenlijk aan de unit zelf niet twijfelt: dat gaat wel werken. Maar er ontstaan ook vragen.
Over de unit in de context van het landschap: er is al zoveel te zien in Saeftinghe en containers zijn er ook genoeg. Is er plek voor dit object - en waar dan precies? En over de organisatie rondom de unit: wie doet 's ochtends de deuren open en 's avonds weer dicht? Wie onderhoudt de fietsen? Wie vult de automaat en wie bepaalt wat erin mag?
En die ontmoetingsplek, concurreert die niet met al bestaande voorzieningen? Ik denk dat Nel een zeer krachtig beeld heeft neergezet dat valt of staat met hoe je de mensen eromheen betrekt bij de organisatie ervan: de ondernemers, de streekholders, de bezoekers, de bewoners. Hier zou Nel ons meer over mogen uitleggen. **Eric Roscam Abbing, service designer (NL)**

Een zeer interessant project gerelateerd aan 'streekholders' en bezoekers voor de locatie Emmadorp.
In dit project met witte zeecontainers wordt de directe relatie gezocht met de haven, de containers vormen een village, een ontmoetingsruimte en uitwisselingsruimte voor producten en diensten.
Haar voorstel is zeer trefzeker wat betreft het plaatsingsvoorstel in de buurt van Gina.

Suggestie:
De realisatie van dit project ligt daarom erg voor de hand, echter de vraag is hoe en wie van de lokale gemeenschap zich zullen gaan engageren met het project. **Adriaan Geuze, West8 (NL)**

Nel Bonte doet een voorstel voor ontmoetingsplekken in de vorm van containers als een soort hubs waar diverse functies kunnen aan gekoppeld worden. Haar voorstel wenst zo de identiteit van de haven in het gebied te brengen, en tegelijkertijd op specifieke plekken een soort van publieke ruimte te genereren. De vraag stelt zich of de vormentaal – de container - hier essentieel is, dan wel het streven naar een soort verzamelpunt, waar uiteenlopende zaken zoals fietsverhuur, zitbanken, koffiemachine, automaat met lokale producten de aanleiding kunnen vormen voor ontmoeting tussen bewoners en bezoekers van het landschap. Mogelijks is het interessant om deze functies op bestaande plekken of gebouwen te enten, eerder dan nieuwe gebiedsvreemde objecten in dit fragiele landschap in te brengen. In elk geval dient de introductie van één of meerdere containers grondig te worden overwogen in functie van de identiteit en de samenhang van de polder en de geschiedenis van de plek.

Sylvie Van Damme, landschapsontwerp (B)

Nel raakt met haar Unit de werkwijze van het Grenspark. Zij noemt in een zin onze identiteit, cooperatieve inzet, inclusie, het belang van en door de bevolking plus het promoten van de lokale krachten en kwaliteiten. Met haar invulling van de Unit pakt zij direct alle ideeën en initiatieven beet die naar voren zijn gekomen tijdens drie jaren participatie aan de Scheldekust: lokale kunst, wandel- en fietsroutes, geluidopnamen, ruilkast, fietsverhuur, etc. Zij wil met haar Unit geen shock creëren maar eenheid brengen, een platform bieden. Functioneel, geen kunstwerk maar wel verbinden en mensen aanspreken op verantwoordelijkheid en uitdagen op coöperatieve inzet. Een warm voorstel. Functioneel dus sterk en naadloos passend binnen het al bestaande schetsontwerp van een multifunctioneel houtbouwwerk boven op de dijk van Emmadorp, als onderdeel van Versterk de Scheldekust. Bepaalde onderdelen van het concept van Nel gaan zeker een plaats krijgen!

Richard Rozemeijer, projectleider Grenspark Groot Saeftinghe (NL)



Yang Ming, 14.000 Teu containerschip | foto Sven Dullaert





VOS BROEKEMA

RADIO SAEF

Saeftinghe gaat radio maken. U gaat radio maken. Want Saeftinghe is een dj.

WAAROM

Saeftinghe is beeldschoon, en beeldschoon is zij, naast haar esthetische en soms surrealistisch voorkomen, juist door haar prachtig rauwe randje. Een volle bak geschiedenis die overloopt in een heden van eeuwigdurende strijd - om grond, om veiligheid, vruchtbaarheid, oogst, wild en smokkelwaar. Het is het land waar ik mijn hart aan verloren heb.

Die onderstroom, dit dissidente geluid (ik noem haar 'De Stem van Saeftinghe'); het zijn juist díe afwijkende geluiden die jullie gebied zo mateloos fascinerend maken. De rest -natuur, streekproducten, vergezichten, rust en fijne mensen- is al geregeld en dient zich als vanzelf aan als in een glanzende reclamefolder. Ik vraag u dan ook om oprecht te bedenken wat ú zou kunnen bijdragen aan een hernieuwd geluid, een stem voor Saeftinghe. Meedoen is uiteindelijk veel krachtiger dan roepen vanaf een sleetse zijlijn. Meldt u dus vooral aan en ontdek de diskjockey, opiniemaker, journalist of talkshowhost in uzelf. Het is veel leuker en makkelijker dan u denkt!

Radio Saef is het ultieme verbindingsmiddel, reist met de snelheid van het geluid (tegenwoordig zelfs sneller) en biedt ruimte voor schoonheid, muiterij, inspraak, nieuws, creatieve geluiden en al het ander schoons dat het Grenspark zowel onder- als bovengronds te bieden heeft.

WIE

Radio Saef biedt boer, burger en buitenlui de mogelijkheid om een 'waar' gezicht van Saeftinghe te laten zien waarin ruimte is voor ieder geluid. Letterlijk.

Samen bouwen we aan een enorme bibliotheek (archief) van al dat vele nieuws en nieuwtjes, wetenswaardigheden, belangrijke actuele dossiers, muziek en interviews.

WAAR

Radio Saef heeft een vaste studio maar duikt ook (spontaan) op bij (verrassings-) evenementen, optredens en concerten, jaarmarkten, discussieavonden, productlanceringen en wat dies meer zij.
Hiervoor kunnen vele verschillende vormen worden ingezet zoals een modulair (snel op- en af te bouwen) mobiele uitzend-unit, de Zonnetrein, veldreportages, interviews op locatie: alles is mogelijk.

Beluisteren van Radio Saef gebeurt drempelvrij door middel van FM-frequentie, DAB+, app en website.

Saeftinghe is een dj. Nu bent ú aan de beurt.

Impressie programmering

• Boerenberichten (agri nieuws en roddels), • Bierkwartier (een panel test, proeft én bespreekt de vele streekbieren), • Question Marc (met Marc Pannier en gasten), • Ondernemersnieuws, • Benjamin in de bocht (archeologie van toen en nu, geschiedenis, politiek en recente ontwikkelingen), • Theetijd met Gina (vanuit café 'Het Verdronken Land'), • 'Poten in de klei' (reportages vanaf het veld met Erik van Wesemael en andere agrariërs), • 'KidsKeus' (kinderen vullen onder begeleiding zélf hun zendtijd), • Volksverhalen & geschiedenis, • 'Polderpoëzie', • Streeknieuws en actualiteit, • Muziek & Omstreken (oude én nieuwe muziek uit de regio), • BioBoerenBestaan (boer Emiel van de Vijver e.a.), • Saeftingher Scheepvaartjournaal (getijden, stremmingen, bijzonderheden), • Natureluur (natuurnieuws, PFASdossier, ontpoldering etc), • 'Sounds of Saeftinghe' (typische geluiden uit de regio), • Weerberichten, • Havengeluiden (verrassende berichten uit de haven van Antwerpen), • Saeftingher van de Week/Maand/Jaar (bijzondere Saeftinghers met een evenzo bijzonder verhaal), • Feit voor Fabel (streekverhalen en mythen ontkracht én bevestigd door diverse gasten), • Streekholders Streken...

Dit zijn natuurlijk slechts voorbeelden van mogelijke content. Bij realisatie van Radio Saef is het nadrukkelijk de bedoeling dat Saeftinghers zelf de content gaan bedenken en verzorgen.







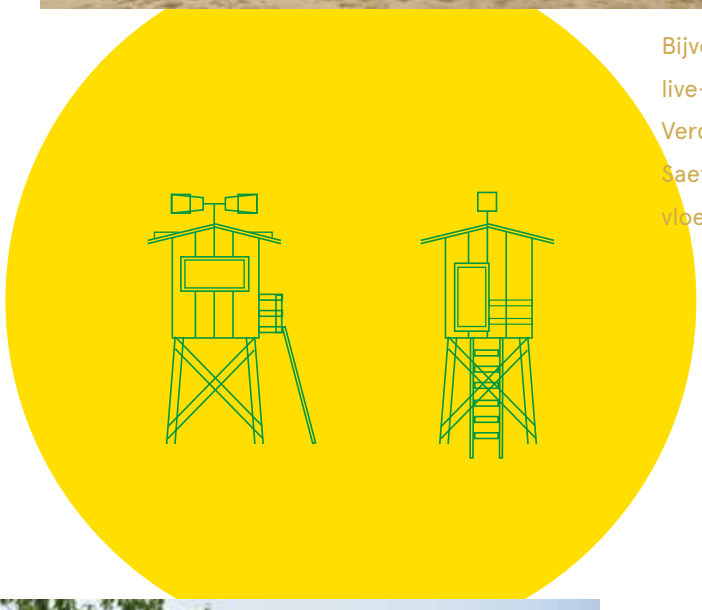
Diverse vlagontwerpen in de zoektocht naar een gedeelde identiteit voor Radio Saef.



Beeld uit onderzoeksfase waarin bestaande locaties op poëtische wijze worden omgedoopt in een werkelijkheid die meer aansluit bij de perceptie van de bewoners van Grenspark Groot Saeftinghe.



Mobiele en modulaire ‘uitzend-unit’ die op uiteenlopende locaties dient als tijdelijk radio-station *(nader uit te werken ontwerp)*



Bijvoorbeeld een 24 uur live-reportage vanuit het Verdronken Land van Saeftinghe tijdens eb en vloed...



... of rijdende reportages vanuit bijvoorbeeld de Zonnetrein: naar een bestemming, en/of met special guests óf juist met de reis als de bestemming.

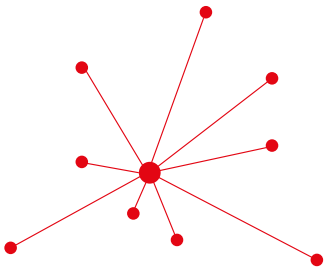
GEEN CENTRALE MACHT

Radio Saef zal geen enkele centrale macht kennen maar zo toegankelijk als mogelijk zijn voor een ieder die wil bijdragen; in de vorm van een programma-idee, gesprek, debat/discussie, tips of nieuws (nieuwtjes), muziek, vakkennis en alle andere mogelijke eigen initiatieven. Afwijkend geluid wordt niet geschuwd.

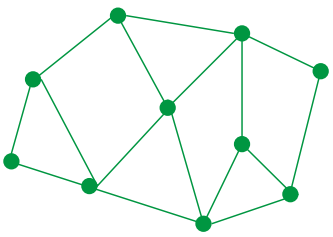
Een Raad van Wijzen zal door haar diverse samenstelling als dwarsdoorsnede van de ingezetenen van het Grenspark Groot Saeftinghe zorgdragen dat Radio Saef onafhankelijk blijft en dat iedereen die dit wil laagdrempelig kan bijdragen.

De bedenker zal in overleg met Grenspark Groot Saeftinghe een samenwerkingsovereenkomst opstellen. Hierin zal onder meer worden opgenomen:

- de (korte) periode van betrokkenheid van de bedenker en zijn taak;
- de betrokken personen in de eerste fase na het moment van oprichting;
- de wijze waarop de onafhankelijkheid van Radio Saef geborgd blijft;
- de wijze waarop de blockchain van Radio Saef zal worden ingericht



NIET ZO



MAAR ZO















Uitingen om nieuwsgierigheid naar Radio Saef te prikkelen. Stickers op muntjes verspreiden de boodschap in razend tempo.

WEIDS & INTIEM
RADIO SAEF

Joost Adriaanse

Een radiostation. Niet geboren uit een drang om te zenden, maar ontstaan uit een wens om deelgenoot te kunnen worden. In de superschaal van polders, containerschepen en natuurcompensaties leven, werken en wonen mensen in Saeftinghe. Tegelijk met het overweldigende gebulder van scheepsmotoren en hijskranen, kwettert een rietzanger bij een langzaam vollopende geul in het verdronken land een lied. Terwijl de safaritenten in het voedselbos klaargemaakt worden voor de volgende bezoeker, klimt Eric verderop in zijn nieuwe oogstmachine. Een groot, rood ding op hoge smalle wielen. Een #BRUINE KIEKENDIEF vliegt diagonaal over rietlanden en akkers en slaat een bureaucratische boeggolf die reikt tot in de Brusselse kantoren. Het landschap hier is gefragmenteerd, versnipperd, bevochten en lijkt zwanger van verandering. Er zit iets in de lucht. Dit landschap is in ontwikkeling, beweging en wording.

Ze staat stil, maar is in beweging.
Het gebeurt allemaal nú. De tempo's verschillen, de ritmes verschillen, maar de polder is gaande. Slikken slibben op, begroeien met kiezelwieren, houden sediment vast. Een milimeter land is geboren.
Verderop stuwen bulldozers aarde wallen op en graven mannen en vrouwen in graafmachines oude geulstructuren terug in het land. Boeren pakken #NEVENTAKKEN op en overal wordt bier gebrouwen.
In Saeftinghe is het Grenspark ontstaan omdat alles elkaar hier raakt. Natuur, landbouw, wonen, recreatie en haven. Die raakvlakken, die grenzen, zijn geen lijnen op een kaart maar ontmoetingen.
Het zijn geen helder afgebakende vlakken, maar eerder permeabele en poreuze, in elkaar overlopende zones. De grens is daar waar iets begint te zijn. Hoe gaat dat beginnen? Wat raakt elkaar? Wie zijn hier? Hoe navigeer en oriënteer ik me door al deze grenzen en zones?

In de gelijktijdigheid van Saeftinghe schuilt haar identiteit. Het is hier een `leven met'. En tegelijkertijd is het een leven naast en langs elkaar. Zonder gids is het moeilijk je een weg te banen door de verschillende werelden in Saeftinghe.

Saeftinghe 2021 - Nieuw Zeeuws Landschap - Weids en Intiem. / Conferenties / Master-Class / Workshop / Residence / Makersmarkt / Expositie / Publicatie / Makers / Joost Adriaanse / over Vos Broekema.

Wij hadden het geluk de tijd en vrijheid te hebben om mannen en vrouwen als Marc, Martine, Emile, Gina, Benjamin, Walter en nog veel meer anderen te ontmoeten. Streekholders. Een term die ons vroeg na te denken over wie daar dan bij horen en wie buiten de boot vallen. Iedereen in Saeftinghe is toch streekholder, een mede maker van deze plek? Of is de rebranding van het gebied simpelweg het vermarkten van de streek? Waar zijn de rafelrandjes of het doodgewone? Waar is de pap waar die fameuze krenten in zitten? Hoe zichtbaar zijn de geulen zelf in dit verhaal? Vos' voorstel voor een radiostation komt voort uit de vraag naar waar deze plek uit bestaat, hoe de plek beleefd wordt en de wens om elkaars (leef)wereld te leren kennen. In een poging daar antwoord op te geven achtervolgd hij het 'nu'. Steeds weer ergens ter plaatse. Een kaleidoscopische ervaring van deze polders. Een tool om niet meer zuiver naast elkaar te leven (ik hier en jij daar) maar om samen te leven. De radio als opening en gids om hier en nu een ander aspect van deze plek te ervaren. Iemand neemt je mee. Telkens weer als een soort switchkanaal. Radio Saef. Een samenkomst van allerlei ritmes, timings en levenswijzen.
#HET SEQUENTIËLE NU.

De ervaring van de werkelijkheid is een bijzonder fenomeen. Bewegend op ons eigen ritme, ervaren we de wereld om ons heen. Verschillende mensen trillen door de polder met hun eigen vaardigheden. De ontmoeting tussen polder en agrariër verschilt van de ontmoeting tussen natuurbeheerder en polder. Onze aandacht gaat uit naar díe aspecten van de wereld die van belang zijn voor het uitoefenen van onze rol.

We lezen de wereld door dat wat erin resoneert met onze uitingen en interacties. Aandacht en aandachtigheid, zo tasten we ons een weg door de wereld. We wortelen ons in de akker, in de slikken, het broedgebied, het kantoor en de terminal. Ik ben #POTTENMAN-in-haven, #GIDS-in-slib, ploeg-in-klei en gastvrouw-op-hoeve. Een nauwe verweving tussen fysieke setting en vorm van leven. 'Saeftinghe' ís de verweving, de ontmoeting. De verstrengeling van mens en omgeving, van organisme en materiele setting.

Met wie we een taal delen kunnen we communiceren en samenwerken. We delen ervaringen en herkennen elkaars wereld. Vaak spreken we meerdere talen, hebben we meerdere rollen en leven we in meerdere werelden. Voor even in de wereld van de ander stappen, even intunen, luistervinken of meelopen-met is daarom fascinerend.
We verbazen ons, verwonderen, leren of blijven achter met vragen. Ik kan niet wachten om tijdens een radiouitzending het weerbericht van een terminal kraan te krijgen, te luisteren naar het reilen en zeilen op de akker of om een etmaal lang auditief getuige te zijn van de ontmoeting tussen slik, eb, vloed en radiostation. Reporter-in-combine, studio-in-#SCHOR of vijf minuten inpluggen op kanaal 77, het scheepvaart-klets-kanaal van de marifoon. Radio Saef kan de verhalen van Saeftinghe deelbaar maken, kan ontmoetingen mogelijk maken en de plek ervaarbaar maken in al haar meervoudigheid. Dat wat vaak ongezien blijft wordt ervaarbaar. Dat zit in Radio Saef.

REACTIES

Het ontwerp van Vos Broekema is Radio "Saef". Een radioprogramma waar verschillende belanghebbenden aan het woord mogen komen. Het is een simpel idee maar dat maakt het juist zo sterk. "Laat het de mensen zelf uitzoeken" stelde Vos. Wat ik kan begrijpen. Wie kunnen het nou beter oplossen dan de mensen zelf. Het ontwerp zorgt ervoor dat de mensen naar elkaar gaan luisteren, dit vind ik er mooi aan. Alleen door naar elkaar te luisteren kun je elkaar beter begrijpen. Dit is belangrijk in een gebied zoals deze met al de verschillende, vaak tegenstrijdige, belangen.

Sophie van Rossem, Nederlandse Unesco Jongerencommissie (NL)

Vos heeft met Radio Saef een heel mooi initiatief genomen voor een podium voor communicatie tussen alle partijen in het Grenspark: boeren, burgers, havenbaronnen, toeristen en natuurvorsers.

Gerard Mangnus, Zuidelijke Land- en Tuinbouworganisatie, afd. Hulst (NL)

Het werk van Vos is, vanuit een nederige houding ten aanzien van het gebied en haar bewoners, er op gericht om de sociale cohesie te verbeteren tussen de bewoners en gebruikers van het gebied en te helpen een betere verstandhouding tussen de mensen te bewerkstelligen. Hij legt hierbij het initiatief bij de mensen zelf en laat de goesting om bij te dragen als leidend motief, heel bewust zonder centrale aansturing. Een interessante benaderingswijze, die past bij de horizontale benadering die we ook hanteren in het streekholdersoverleg van het Grenspark.
Het straatbord 'Binnenstebuitendijks' vind ik schitterend gevonden en is gematerialiseerd als een echt straatbord. Je merkt het verschil niet. Streetart van de bovenste plank. Het stuk vraagt om een passende plek in het gebied.

Laurent van den Abeele, projectleider natuurprojecten haven van Antwerpen (B)

Mooi idee Radio Saeftinge. Kan alle in mijn inleiding benoemde elementen meenemen. Maar dat moet je dan wel faciliteren. Interessante visie van Vos overigens 'de haven is een fantoom die af en toe een stuk land klauwt maar is geen interessante partij'.
Hier zou je een apart kunstwerk van kunnen maken. Ben het wel met die visie eens. Landbouw, natuur, cultuur etc is veel meer onderdeel van het dagelijks leven. Haven is mogelijk wel werkgever en kapitaalverschaffer om mooie dingen te doen in het gebied. Bij Radio Saeftinge nog wel twijfels over de continuïteit hiervan. Hoe kun je ervoor zorgen dat de kansen vergroot worden dat dit ook daadwerkelijk blijft?

Wijnand Sukkel, Wageningen University and Research (NL)

Vos weet onder de huid van Grenspark Groot Saeftinghe te kruipen; als observator ziet hij de schoonheid van het landschap en zijn bewoners, als onderzoeker verzamelt hij verhalen en beelden, als denker komt hij al pratend en reflecterend tot een concept, als maker vertaalt hij met veel verbeelding zijn ideeën tot heldere, overtuigende en aansprekende ontwerpen in verschillende media. Het voorstel voor radio Saef is sterk, je vraagt je af waarom het er nog niet is. Juist het bieden van een toegankelijk platform voor 'berichten uit de onderstroom' kan helend en verbindend werken. In een relatief dunbevolkt gebied waar men relatief ver uit elkaar woont kan het delen van historie, actualiteit en vermaak tot waardevolle verbinding leiden.
Radio Saef functioneert als geluidsbank, als geweten, als informatiepunt en als ontmoetingsplek.

Volgende stap is het vinden van lokale enthousiastelingen en reeds bestaande initiatieven waarbij aangehaakt kan worden. Met het activistische en aanstekelijke temperament van Vos gekoppeld aan zijn verbeeldingskracht zie ik de promotie-campagne al voor me. Grootste uitdaging voor Radio Saef is naar alle bewoners te kunnen luisteren want ook al is alle aarde omgewoeld er is ook 'behoefte aan lichtpunten om het bestaan aan op te kunnen hangen'.

Jan Melis, ontwerper (NL)

Vos koos ervoor de chaos en complexiteit van het gebied te omarmen. Zijn werk kiest voor anarchie en subjectiviteit. Hij erkent dat de kakofonie aan stemmen niet te stillen is en dat zijn stem niet de luidste hoeft te zijn. De constante verandering, het onbekende, de pijn, de hoop, het vreemde en het alledaagse krijgen de kans hun stem te laten horen. Stemmen die in het landschap bestaan en hier over gaan, maar dit niet aantasten. In de kunsten heet dit social practice art, een vorm waarin de nadruk ligt op menselijke interactie, samenwerking en gemeenschap. Gezamenlijk geroezemoes op de radio.

Carine Middendorp, antropoloog (NL)

Vos is een rebel met een missie. Betrokken, vol vuur, kritisch, en geëngageerd. Saeftinghe heeft Vos stevig in haar greep gekregen. Zijn onderzoek is gedegen. Met wijd open blik en jongensachtige branie stapt hij op iedereen af. Met open, geïnteresseerde vragen, een scherpe visie en de ambitie om iets blijvends achter te laten. Vos heeft het 'kunst als dienst' adagium letterlijk genomen: zijn interventie is geen ding maar een dienst, ontastbaar als de ether waarin het zich voortbeweegt, en als de mysteries die in Saeftinghe in de lucht hangen. Het idee voor het radiostation was er al toen ik Vos voor het eerst sprak. Je kan hem tunnelvisie verwijten.

Maar oh wat is de uitwerking heerlijk concreet, verleidelijk en vol van rijke details. De namen van de programmaonderdelen, de grafiek, de prototype uitzendingen - ze overtuigen door de onverbiddelijke logica van een bevlogen ondernemer die iets het licht wil laten zien. En Vos neemt verantwoordelijkheid door na te denken over de organisatie van zijn station: wie bepaalt, hoe distribueer je macht, hoe bouw je een duurzame cultuur die van iedereen en van niemand tegelijk is. De belangrijkste vraag aan Vos is dan ook: waar en hoe begin je, morgen al? Want dit verdient het om het licht te zien.

Eric Roscam Abbing, service designer (NL)

Het voorstel van Vos omvat het idee van het creëren van een platform voor radio, website, podcasts en andere media. De gedachte is 'streekholders' laten verhalen over hun bestaan. De loonwerker luistert Radio Saef in de cabine van de tractor. De radio levert de portretten van de bewoners en maakt het mogelijk standpunten te delen. Het idee voor Radio Saef appelleert sterk aan een actieve houding: "Jullie kunnen het zelf doen!".

Suggestie:
Dit interessante idee verdient het om te worden gekoppeld aan reeds bestaande initiatieven zoals RTV Scheldemond.

Adriaan Geuze, West8 (NL)

Vos Broekema stelt Radio Saeftinghe voor.
Hij vertrekt vanuit de Trias Saeftinghae, met landbouw, natuur en de streekholders, maar met de haven als een buitenstaander, een fantoom.
Zijn analyses zijn raak, inspirerend maar vaak ook confronterend.

De radio wordt ingezet als een medium om op een laagdrempelige, bottom-up manier elke betrokkene zijn eigen waarheid te laten verkondigen. De vraag stelt zich hoe 'de haven' hierin een plek krijgt. Bestaat er notabene wel iets als 'de haven', of is ook dit een veelkoppig monsters van havenbonzen, havenarbeiders, haventransporteurs enz. Kan de radio ingezet worden om ook deze groep te betrekken in het verhaal dat Saeftinghe vormt?

Sylvie Van Damme, landschapsontwerp (B)

Vos knarst! Trias Saeftinghae. Clusterfuck hier en daar. Haven eruit, laf? Vos vindt het interessant om andere streekholders te benaderen, naast de groep die hij nu al heeft ontmoet. Mooi! Rauwe emoties zoekt hij. Vakmanschap als drijfveer, als kunst. Clusterfuck hier en daar...knarsen maar weer, er is geen waarheid in het Grenspark.... Vos doet een analyse, ietwat kort door de bocht, knarsen! Radio Saef! Grenspark Groot Saeftinghe sluit graag een samenwerkingsovereenkomst af met de bedenker, Vos dus. DJ Saeftinghe vol met afwijkende geluiden. Geniaal! Saeftinghe is on air.

Richard Rozemeijer, projectleider Grenspark Groot Saeftinghe

Saeftinghe 2021 - Nieuw Zeeuws Landschap - Weids en Intiem. / Conferenties / Master-Class / Workshop / Residence / Makersmarkt / Expositie / Publicatie / Makers / Bruno Slagboom / De Kapel.



BRUNO SLAGBOOM

DE KAPEL

"Pastoor Camerman ziet zichzelf bij zijn intrede vooral als de redder van een verloren, verwilderde gemeenschap die vraagt om een beschavingsoffensief."
Paul de Schipper - De sterke van Saeftinghe

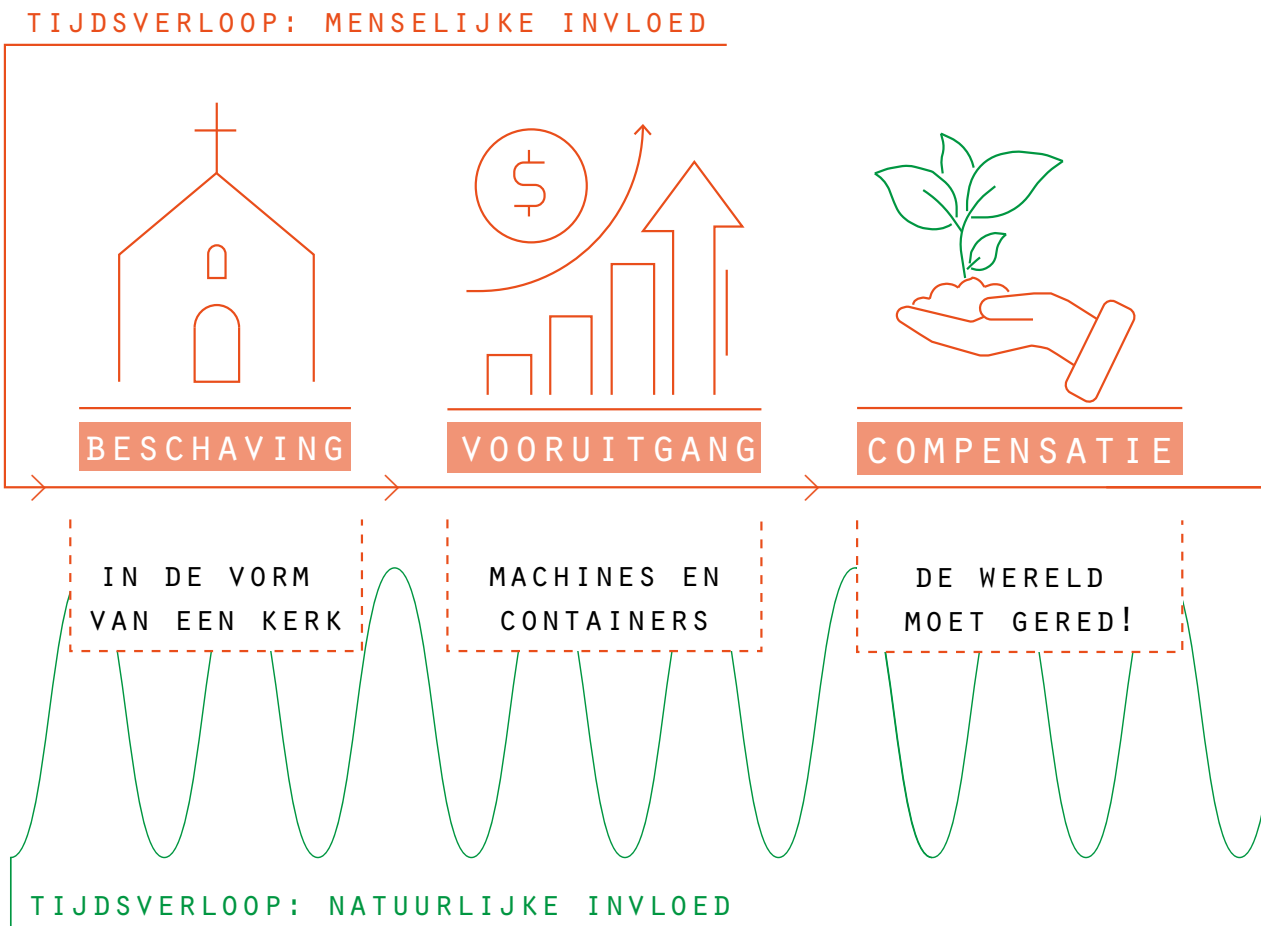
Dit offensief vond een ruime 150 jaar geleden plaats. De mensen en het land zijn in die tijd rauw en puur. De pastoor heeft het rauwe wellicht wat bij kunnen schaven, de puurheid proef je nog bij alles en iedereen wanneer je het gebied binnen treedt.
Niet alleen de puurheid is duidelijk aanwezig, bij een eerste ontmoeting met het landschap zijn diverse energiestromen voelbaar. De wind voert deze energie met zich mee; de ene keer waait de zilte geschiedenis over de dijk vanuit het Verdronken Land Van Saeftinghe, vlak daarna het continue doffe geruis van de 'wolkenfabriek' en daar vlak achteraan de geuren die onlosmakelijk aan het boerenleven verbonden zijn. Wanneer je geluk hebt staat de wind net goed en ruik je de stoof van Gina die al uren staat te garen.

Dit project is ontstaan uit de kracht van de wind die ons meevoert terug de geschiedenis in, een blik de toekomst in biedt en je uiteindelijk weer neerzet in het nu, het heden, het vandaag, het morgen van gisteren.

Er is één plek bij uitstek waar deze wind goed voelbaar is; het dijkdorp Ouden Doel onder de rook van de Doel kerncentrales, in de bocht van de Schelde en middenin recent gerealiseerde natuur.



In dit onopvallende dorp kan je Benjamin Vergauwen treffen, ofwel in zijn enorme hoeve of in zijn archeologisch museum PolderMAS (de naam verwijst naar het Museum Aan de Stroom in Antwerpen).
Zowel de hoeve als het museum stromen over van verhalen en geschiedenis. Neem een voorwerp in je hand en Benjamin vertelt je alles en nog meer, veel meer.

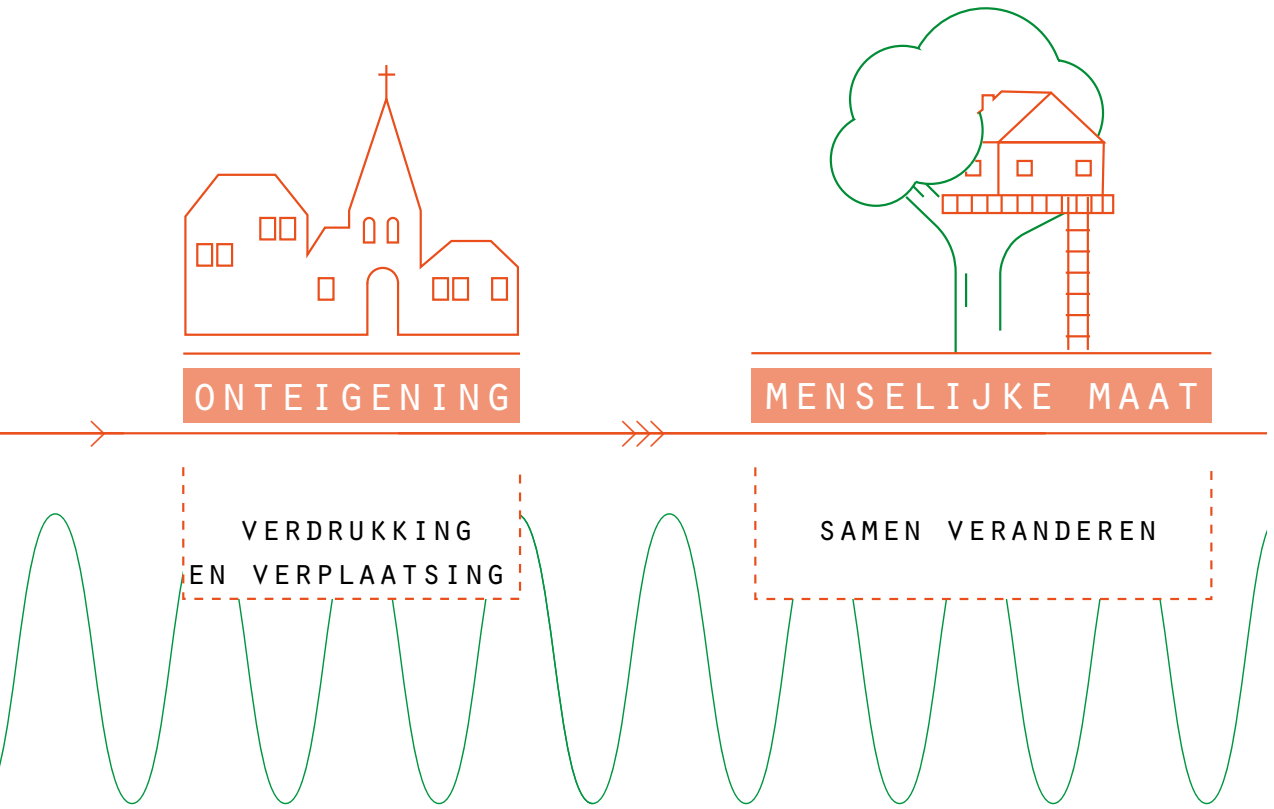


De gesprekken die ik met Benjamin heb kunnen voeren hebben bij mij een grote liefde en strijdlust aangewakkerd om het dorp, zijn geschiedenis en bewoners te ondersteunen in hun bestaan en een rol te geven in de toekomst van Groot Saeftinghe.

Deze strijdlust is nodig, want na het beschavingsoffensief van Pastoor Camerman anderhalve eeuw geleden, woedt sinds de jaren '60 een vooruitgangsoffensief.
De beschaving kwam in de vorm van een kerk, de vooruitgang in de vorm van machinaal gedreun en boten zo groot als flatgebouwen. Er is aan de Scheldeoevers herhaaldelijk voor diverse woongemeenschappen gestreden, maar de vooruitgang stopt niet makkelijk met vooruitgaan wanneer ze eenmaal vooruit gaat.

Mensen pakten hun biezen en dorpen bleven levenloos achter als gevolg van vooruitgang. Vooruitgang, verandering, verdrukking?

De afgelopen jaren is gebleken dat de vooruitgang heel hard heeft door gedenderd zonder af en toe opzij of achterom te kijken. De vooruitgang heeft een spoor achter gelaten van natuur-verwoesting en nu zien we de urgentie om dit spoor niet te verlengen.
Of nou ja, om het spoor minder diep te maken. Met dat inzicht moet nu een uitbreiding van de haven van Antwerpen worden gecompenseerd met nieuwe natuur.
Die nieuwe natuur moet ergens komen, en het lijkt erop dat Ouden Doel het onderspit delft.



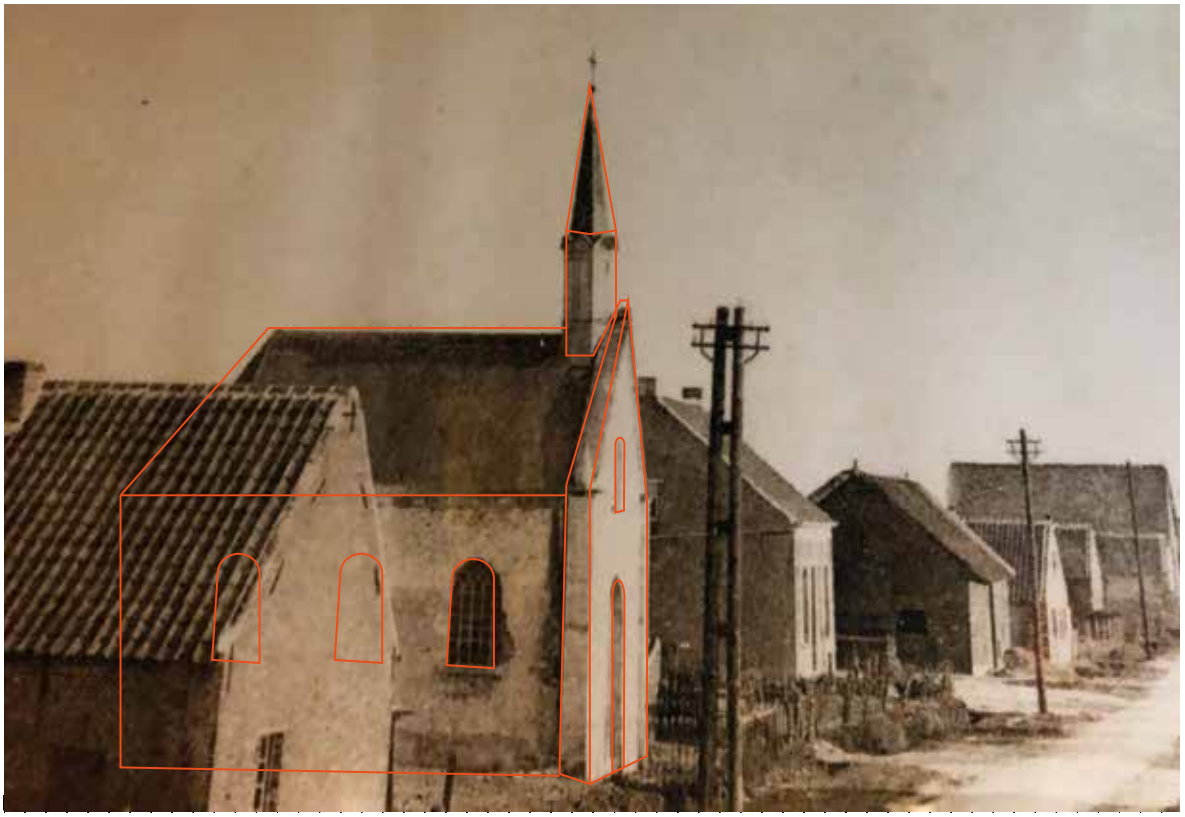
Kan dat zomaar? Het is, zoals net benoemd, vaker voorgekomen dat een dorp dient te wijken. Veel woongrond is geen eigendom van de inwoners en is dus relatief makkelijk te onteigenen. Gelukkig staat het dorp er niet alleen voor en wordt er grootschalig onderzoek gedaan naar redenen om voort te kunnen bestaan. En het heeft alle reden om te blijven, alleen al vanwege de enorme rijkdom die Benjamin en zijn vrouw Katrien toevoegen. Maar ook zeker vanwege de unieke karakteristieken van het dorp. België kent namelijk bijna geen dijkdorpen en Napoleon heeft nota bene nog met zijn kanonnen bovenaan de dijk van Ouden Doel gestaan.

Het valt op dat Ouden Doel geen typisch dorpsbeeld heeft met een plein en een kerk. Hier heeft de beschaving toch zeker ook wel aan de deur geklopt?

Ja, er heeft vroeger een kapel gestaan met de grootte van een kleine kerk. Van deze kapel is weinig tot niks bekend en zelfs Benjamin heeft niet meer dan een enkele foto. Een heuse spookkerk; een fantoom van een verdwenen beschaving.

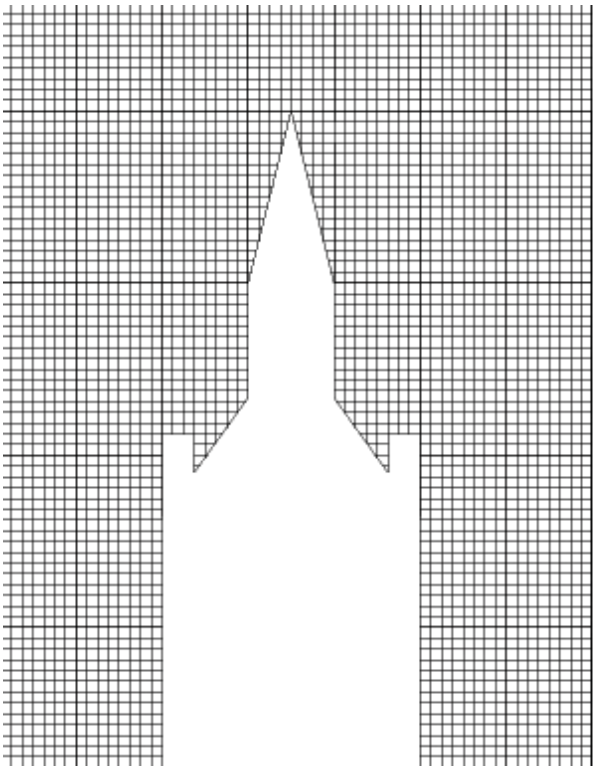
Met het verdwijnen van de kerk verloor het dorp een landmark in het landschap en een plek om samen te komen. Een plek waar men de dag bespreekt. Een plek waar men samen komt om de komst van de lente te vieren. Een plek van gezamenlijk ritueel. Ik wil Ouden Doel opnieuw een plek geven om nieuwe tradities en riten te laten ontstaan. Ik wil de spookkerk laten verrijzen; een iconisch landmark, maar ook zeker een plek om samen te komen.

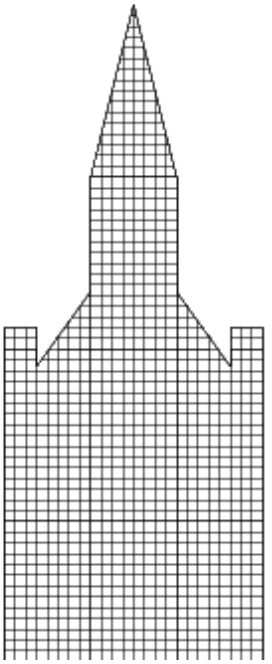
Ik hoor de klokken al luiden.



Hierboven is de verdwenen kapel te zien. Hieruit is de basisvorm voor het ontwerp gekomen.
Het ontwerp bestaat uit twee kapellen; een als landmark voor Ouden Doel, de ander als plek voor samenkomst. De kapel die als landmark dient staat op de dijkweg naar het dorp, je beweegt erdoor heen.

De vorm symboliseert de verdwenen kapel.
De constructie geeft licht op het ritme van het getijde. De tweede kapel staat nagenoeg op de zelfde plek als de oude kapel en heeft als vorm de gevel van de oude kapel. Dit is een plek om samen te komen en voor nieuwe gezamenlijke rituelen.







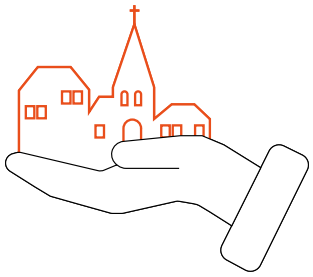
VERHALEN

+

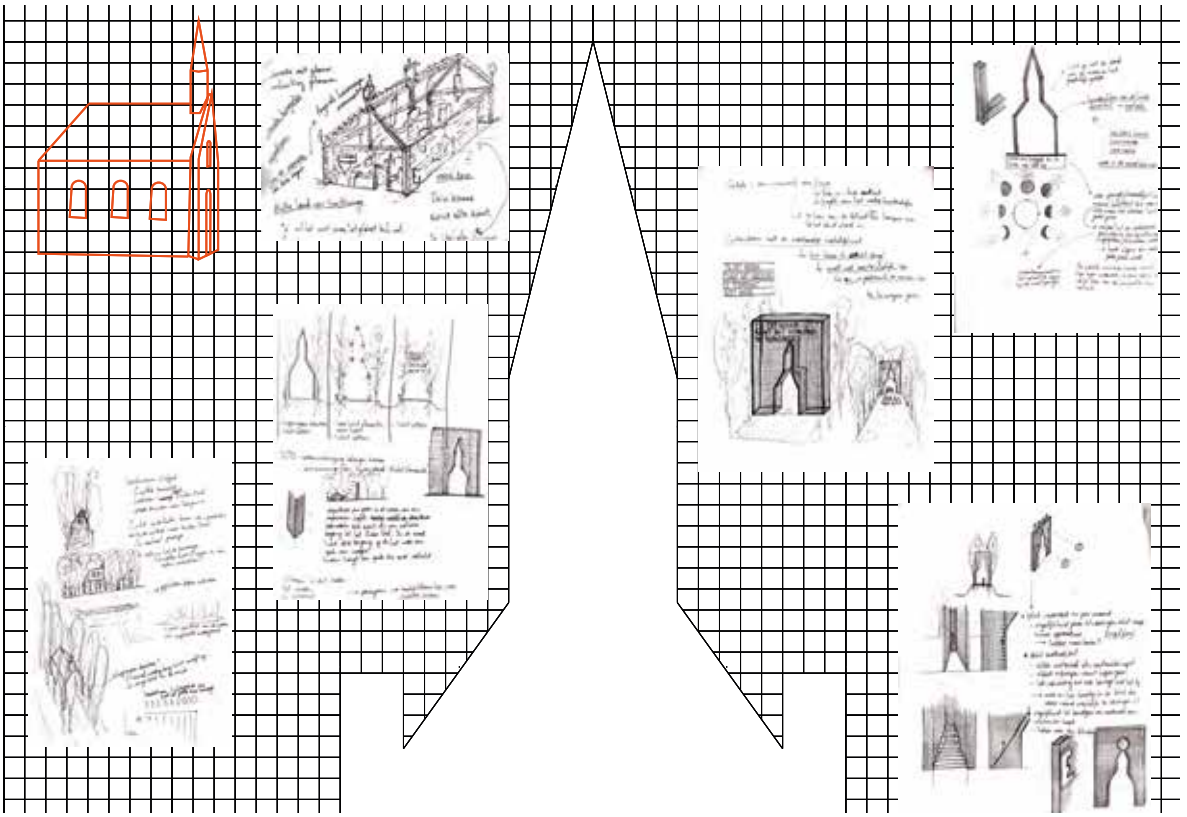


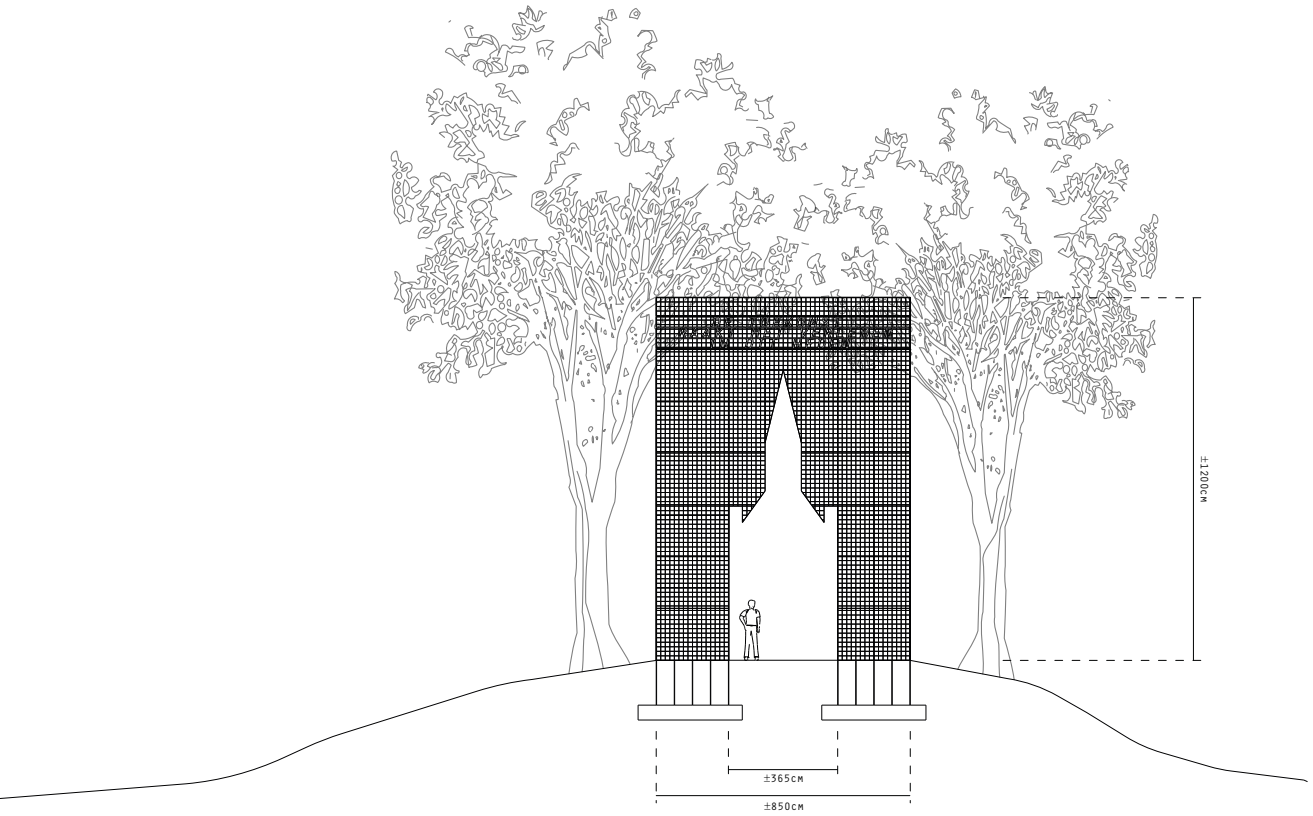
LANDMARK

+

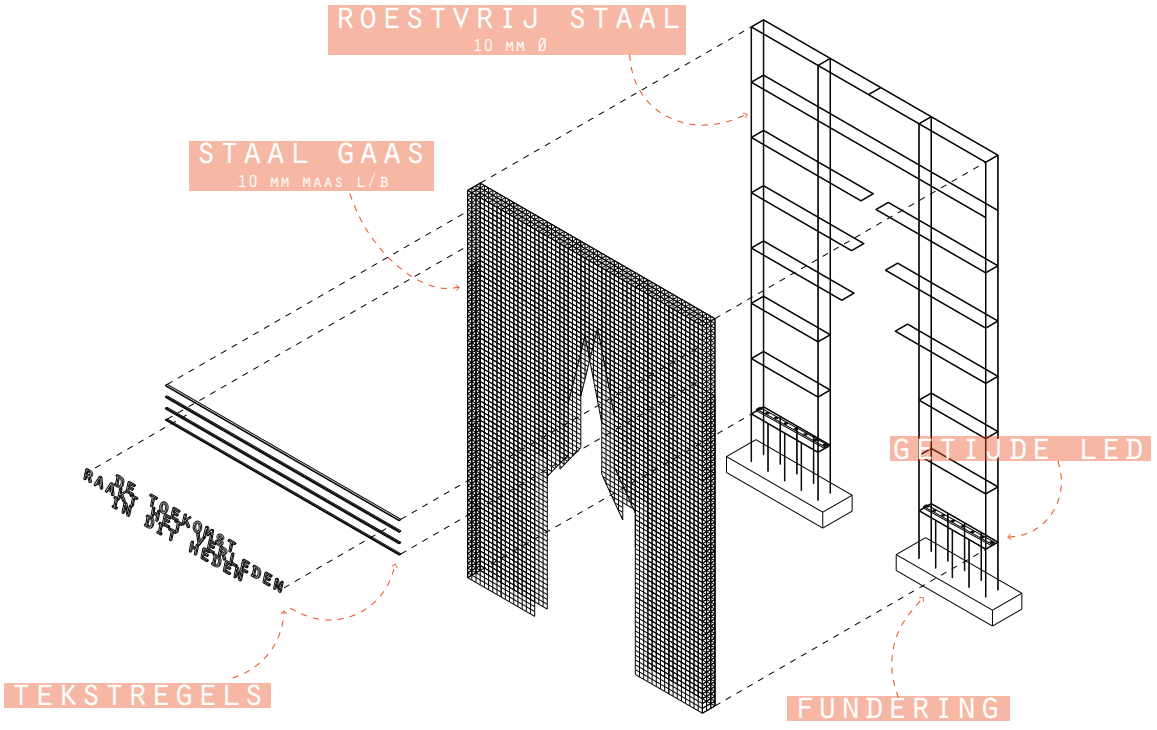


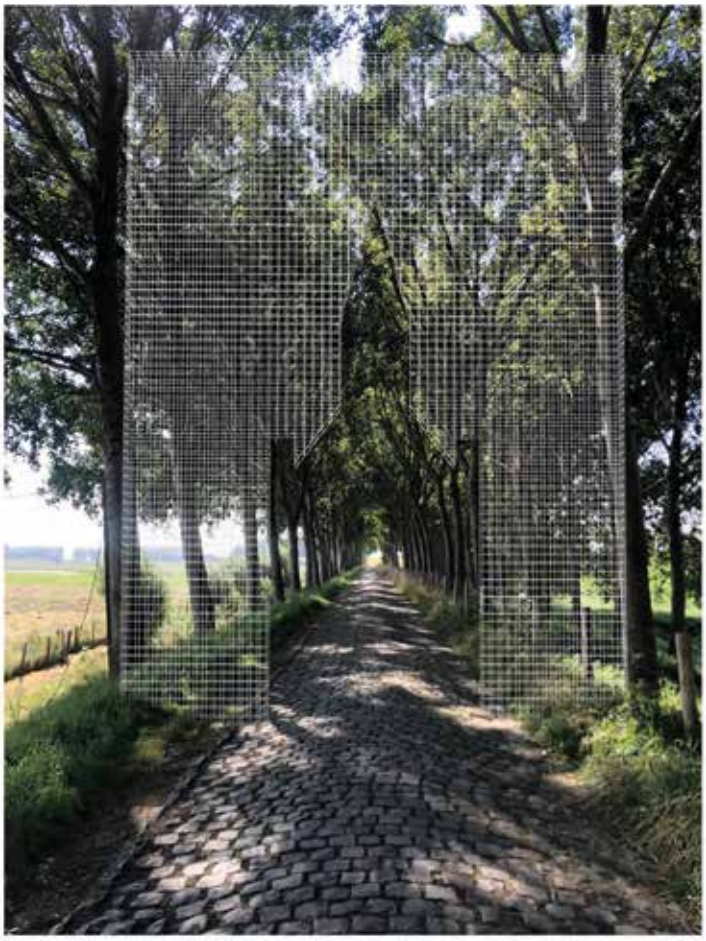
BEHOUDEN

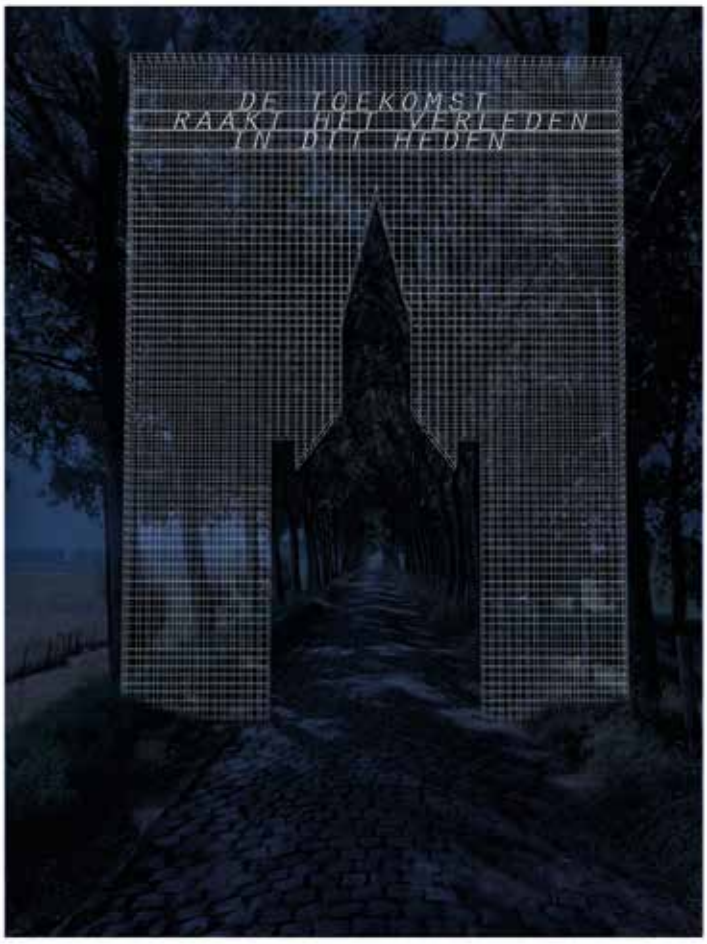




Schematische tekening die weergeeft hoe de constructie is opgebouwd. De bovenste tekening laat zien hoe de kapel op de dijk staat. Door het toepassen van gaas als materiaal wordt de constructie doorzichtig. Hierdoor gaat de kapel op in de omgeving en doet de kapel tevens dienst als landmark voor en toegang tot Ouden Doel.







Impressie van de kapel op de dijk.



Een plek voor nieuwe gezamenlijke rituelen.



WEIDS & INTIEM ONBESCHERMDE MONUMENTEN

Joost Adriaanse

Verdronken dorpen verdwijnen niet meteen. In het overstromen en inunderen, inpolderen en ontpolderen, in de uitbreiding van de haven en het compenseren van natuur zijn volledige dorpen fysiek verdwenen. Verdronken in water, slib, grond of asfalt. Van twee door de haven verzwolgen dorpen staat de kerktoren nog tussen de hermetisch gestapelde containers. Door nieuwe natuur en uitbreiding van havengrond worden mensen onteigend en levens herplaatst. In deze grote veranderingen van landschapscategorieën komen lokale identiteiten, verhalen en geschiedenissen onder druk te staan. De #POLDERTEKTONIEK is onverbiddelijk sterk.

Systeemkrachten en ruimtelijke veranderingen zijn natuurlijk niet #POLDER specifiek, maar iets in dit door mensenhanden gevormde land maakt ze extra voelbaar. Mag je bestaan?

Op welke manier besta je? Wat blijft er over als je iets weghaalt? Wanneer is iets weg? Wat is het waard om te blijven? Vragen die met recht gesteld worden op een plek in verandering. Het zijn vragen die naar boven komen wanneer de #POLDERTEKTONIEK de boel op uitbarsten zet. De angst om tot tabula rasa te worden gebombardeerd is indenkbaar. #COMPENSATIENATUUR en havengrond breiden uit en bedekken soms verhalen, geschiedenissen en leefwijzen. Het is een dunne lijn tussen vooruitgang en teloorgang.

Kun je die lijn bewandelen door te herinneren? Door te blijven terugblikken en vooruitblikken? Als de toekomst plots het heden inneemt en het verleden verdwenen is, gaat er iets mis. De samenhang verdwijnt. De tegenreactie van samenwerken en grip terugvinden is magnetisch en verbindt omdat het niet inspeelt op angst of pessimisme maar op ons mens-zijn, op onze creativiteit en onze vermogens om zelf nieuwe beginnen te maken.

Dat enthousiasme wordt gevoed door een gevoel van nieuwsgierigheid ontstaan door de confrontatie met het onverwachte, het niet-rationele, het intuïtieve. Bruno's fysieke zoektocht naar identiteit is die confrontatie.

In de zoektocht naar dat illustere fenomeen `identiteit' zoekt hij naar de elementen die het landschap vormen, gevormd hebben, en naar de ervaringen van hen die in het landschap leven. De Rode Lijst Soorten beperken zich tot dieren en planten. Het idee van een #CULTUURLANDSCHAPPELIJKE toevoeging aan die lijst, specifiek voor de Grenspark regio, stelt indirect de vraag naar wat iets de moeite waard maakt om te behouden. De Lijst der Verdrukking. Onderdeel van die lijst zijn bijvoorbeeld de (restanten van) boerderijen en schuren die de status van Rijksmonument nooit hebben gekregen maar in de gebied specifieke geschiedenis een bijzondere rol hebben gespeeld. Oude hoeves, gemengde boeren bedrijven, boerencoöperaties avant la lettre en korte keten voorbeelden pur sang die mogelijk verdwijnen in havenuitbreiding, natuurcompensatie en landbouwschaalvergroting. #ONBESCHERMDE MONUMENTEN die van waarde zijn in het samen vormgeven en overdenken van de toekomst van deze plek.

Als ruimtelijk denker en maker pakt Bruno een icoon voor de polder en haar ontstaan, de kapel. De kerk op de bodem van de zee. De kern van een dorp. Het huis van samenkomst.

Als herinnering aan de plek als beschreven blad, als tabula scripta, verschijnt in de nacht de schets van wat was. Schetsen uit het verleden om de toekomst te voeden. Herinneren en verwonderen. Het woord en het beeld als bijschrift van de realiteit. Een duiding van deze bijzondere horizon vol havenkranen, containerschepen, koeltorens en rijen populieren. Een duiding die ontstaat in de toevallige samenkomst van doorganger en #POLDER. Er is, werd en wordt hier geleefd.

REACTIES

De Kapel van Bruno Slagboom heeft mij laten nadenken wat er nou voor zorgt dat een dorp een dorp is. Met zijn ontwerp wil hij er voor zorgen dat het dorp Oude Doel mee kan doen aan de verandering. "Verandering is goed, onderdrukking niet" stelt Bruno. Door zijn ontwerp van een kapel die verdwenen is, zorgt hij ervoor dat het dorp een nieuw landmark heeft. Het is een statement om het dorp mee te laten doen met de verandering. Het dorp dreigt namelijk te verdwijnen onder druk van de haven. Wat ik het mooiste vind is het feit dat deze plek een plek is om samen te komen, waar verhalen verteld kunnen worden en evenementen georganiseerd kunnen worden.

Sophie van Rossem, Nederlandse Unesco Jongerencommissie (NL)

Bruno heeft zich het lot aangetrokken van het gehuchtje Ouden Doel, dat dreigt vermalen te worden in de natuurcompensatie ten gevolge van havenuitbreiding. Een lot dat meer dorpjes in de omgeving ten deel is gevallen. De iconische vorm van het al lang verdwenen kerkje is veelzeggend.

Gerard Mangnus, Zuidelijke Land- en Tuinbouworganisatie, afd. Hulst (NL)

Het werk van Bruno is werkelijk iconisch en raakt mij enorm. De meerlaagigheid ervan geeft een diepe indruk zonder dominant te zijn in landschap. Integendeel, het werk is ergens verborgen en vormt een poort tussen verleden, heden en toekomst, tussen verschillende werelden op een veelbetekende plek. Het is tegelijk ook een vurig pleidooi voor het behoud van Ouden Doel, weliswaar in een veranderende context maar met een glansrijke toekomst.

Het concept zit er 'boenk' op. Het zal zaak zijn om bij de realisatie van het werk voldoende energie te steken in de uitwerking ervan zodat het idee ten volle tot zijn recht komt.

Laurent van den Abeele, projectleider natuurprojecten haven van Antwerpen (B)

Mooi idee, mooi complementair met de andere ideeën die veel meer dienst en actiegericht zijn.
Ik zou Bruno zijn idee ook een stukje willen laten terugkomen in de andere ideeën. Het silhouet als soort logo? Verder wat mij betreft aandacht voor de toelichting van de ideeën erachter en de totstandkoming van het idee.

Wijnand Sukkel, Wageningen University and Research (NL)

Mooi om te zien hoe Bruno zich hard maakt voor het behoud, de verhalen en de menselijke maat.
Als ruimtelijk ontwerper analyseert hij de omgeving, hij duikt in het verleden, ruikt aan de geschiedenis van het dorp en zijn bewoners. Zijn presentatie is gepland, vastberaden met veel gevoel en kennis van het gebied. Al schetsend en makend, denkend en pratend komt hij met zijn verbeeldingskracht tot beelden. Middels een Landmark wordt zijn lijn van 'beschaving, vooruitgang, compensatie en onteigening' als een cirkel gesloten.
Hij maakt een statement, hij wil de bewoners een gezamenlijk referentie punt, de kern van het dorp teruggeven, zodat er vandaar uit weer gebouwd kan worden aan gezamenlijke ervaringen, verhalen, rituelen en een toekomst.

Zijn kapel kan dat en doet dat al, zelfs al is het tot nu aan toe een voorstel. De locatie op de kasseien weg levert prachtige beelden op, de kapel als poort naar de toekomst en naar het verleden. Echter de kapel als hart van het dorp op een centraalpunt in het dorp als ontmoetingsplek zou Ouden Doel zijn ziel terug kunnen geven.

Jan Melis, ontwerper (NL)

Vanaf het begin was Bruno geïnspireerd door het erfgoed, de geschiedenis en de verhalen uit de regio. Een verdwenen kasteel of en de overgebleven kerkspits in de Antwerpse haven. Monumenten die niet mochten worden en hun (bijna) verloren verhalen. Zijn werk speelt met het verschil tussen materieel en immaterieel erfgoed. Materieel erfgoed, wat in het grote werk van de historicus Pierre Nora wordt beschreven als "les lieux de memoire", zijn ijkpunten voor verhalen van een gedeelde geschiedenis. Een monument of aangeduide plek als verwijzing naar een gedeeld verleden of gemeenschappelijke identiteit. Naar het menselijke leven. Zijn werk, een spookverschijning van een monument, stelt de vraag: wat verdwijnt er nog meer als de plek wordt weggenomen?

Carine Middendorp, antropoloog (NL)

Mijn gesprekken met Bruno vonden grotendeels plaats in de auto, rondrijdend door het gebied. Schetsboekje op schoot, wijds gebarend, hier links, moet je dat zien, de ene anekdote en scherpe observatie na de andere. Bruno kijkt met heel veel liefde. Hij heeft een scherpe blik vol compassie en oprechte nieuwsgierigheid.

Soms ziet hij het minieme detail van een kerktorentje, dan weer ziet ie de enorme grote lijnen van eb en vloed en de verstrijkende tijd in het landschap. Bruno wil het leed van de plek blootleggen maar hij wil het ook verzachten.
Hij wil de geschiedenis laten zien maar ook opnieuw interpreteren. Hij wil accepteren wat er is maar toch ingrijpen. Ik geniet van die paradoxen in zijn werk. En terwijl hij er bijna teveel bij haalt (de kerk, eb en vloed, verleden, heden en toekomst, verandering versus verdrukking, rituelen van stil protest, acceptatie en opstand etcetera) zet hij ook een super raak symbool neer dat precies goed voelt. Waar ik nog het meest benieuwd naar ben is hoe Bruno ervoor gaat zorgen dat zijn ingreep echt van de bewoners van Oude Doel wordt. Dat zij zijn rituelen gaan oppakken, dat de symboliek die hij zo scherp voor zich ziet van hen wordt. Daar wil ik graag nog eens een autoritje met hem aan wijden.

Eric Roscam Abbing, service designer (NL)

Een zeer verleidelijk ontwerp voor een permanente installatie met een silhouet die de verloren kapel van Ouden Doel in herinnering brengt.

Het kunstwerk is gemaakt van doorzichtig gaas waardoor het niet de locatie en het landschap zal domineren. Het vlak kan in de avond worden aangelicht of worden gebruikt voor projecties.
De kunstenaar wil het kunstwerk neerzetten op de Zoete Berm. Het sterke punt van dit kunstwerk is de locatieverbondenheid.

Ouden Doel kent een geschiedenis die veel verteld over de lotgevallen van de streek. Het sterkste punt is het feit dat het een nieuwe community ontwikkelt. In deze gemeenschap is Benjamin Vergauwen van PolderMAS de belangrijkste stem. Hij cultiveert de archeologie en de verhalen van de streek. Het kunstwerk vlak bij zijn onderkomen onderstreept de betekenis van Benjamin.

Suggestie:
Dit kunstwerk verlangt een participatief proces met de community over de precieze locatie in/bij het dorpje.

Adriaan Geuze, West8 (NL)

Bruno Slagboom stelt een doorzichtige structuur voor die oplicht en meegaat met de getijden, geïnspireerd op een verdwenen kerk in Ouden Doel. Zijn scherpe analyse en beeldende presentatie en zijn zoektocht naar de menselijke maat inspireert en ontroert. De meerwaarde van zijn werk ligt in het ter discussie stellen van de historiek van deze plek, met een reflectie naar de manier waarop het beleid met dit soort verloren gewaande plekken zou kunnen omgaan. De lokalisatie van het kunstwerk op de dijk lijkt een symbolische acte die als decor zeker aantrekkelijk kan zijn.
Echter, mogelijk zit er een meerwaarde in het bedenken van de sculptuur als een aanzet voor een ontmoetingsplek, een publieke ruimte die betekenis krijgt door het verhaal van de verdwenen kerk.
In die zin zou het kunstwerk een aanzet kunnen zijn om het dorp opnieuw een hart te geven, een plek waar mensen samen opnieuw ruimte en tijd maken en de toekomst ervan bedenken.

Sylvie Van Damme, landschapsontwerp (B)

Bruno doet een mooie analyse van het dijkdorp Ouden Doel en de chronologische ontwikkelingen van het gebied: eerst de beschaving, dan de voortgang (economie) en vervolgens de natuurcompensatie. Hij doet een oproep om de mensen mee te laten doen. Een oproep naar het hart van het Grenspark. Sterke analyse voor iemand die Ouden Doel zo kort heeft beleefd! Moet wel gezegd worden dat er de laatste jaren wel is gestart met participatie in Ouden Doel en Prosperdorp. Het verwerken van Eb en Vloed en de wisselende tekst in het kunstwerk worden door het grensparkteam als zeer sterk en informatief beoordeeld. Aan de plaats van het silhouet van de kerk wordt getwijfeld, maar niet als de bomen blijven staan. We werken graag mee aan een verdere uitwerking.

Richard Rozemeijer, projectleider Grenspark Groot Saeftinghe



JOOST ADRIAANSE

LEXICON

Deze publicatie is het resultaat van een samenkomst. Ze is ontstaan uit de polder op een plek waar Schelde de akkers raakt en natuurontwikkeling en havenuitbreiding schuurt met boeren, wonen en leven.
Een landschap onder druk. Opgeladen en in beweging. Hier vond een ontmoeting plaats tussen kunstenaars, ontwerpers, café-eigenaren, boeren, ingenieurs, ecologen, havenkranen, gidsen, studenten, b&b-uitbaters en opslibbend en ontpolderd land.
Wij - Vos, Nel, Bruno en Joost - dompelden ons onder in die polders. Een plek waar ritmes harmonieus in elkaar haken, waar tegenritmes pijnlijk interfereren en waar trage kracht plots tot uitbarsting komt.

Gedurende zes maanden in en uitpluggen op het Grenspark Groot Saeftinghe raakten we verward, verdwaald, verliefd en geïnspireerd. We doken in de polder en maakten kennis met bijzondere mensen en plekken. Druk en tegendruk, het lot van een grensregio. Dorpen verdwijnen, rollen veranderen en het landschap is permanent in beweging. Nooit eerder waren we op een plek waar de ondergrond zo op de voorgrond stond.

Saeftinghe ontstaat al eeuwen uit een permanent voortdurende samenkomst.
Een landschap van getijdendynamiek, sediment, inpoldering, inklinking, uitdieping, ondergrondverdichting, jacht, akkerbouw, ontpoldering, toerisme, containerschepen en broedgebieden. In Saeftinghe eet je friet met stoof onder de zeedijk, begroeit kiezelwier het slik terwijl een containerschip langs een broedgebied vaart en de kerk in de schaduw van de kerncentrale staat. Hier vliegt de bruine kiekendief via havenkranen langs zilte telers, over schapenweides en fietsroutes.

Wij luisterden, keken, voelden en verzamelden. In Saeftinghe zagen we mensen met liefde voor dit bijzondere stuk land en water. Saeftinghe is permanent in wording.
We voelden de breuklijnen die hier lopen en de energie die dit landschap van fragmenten verbindt.

WEIDS & INTIEM HARDE GRENS, GRADIENT

simultaan voordracht nederlands / chinees ter afsluiting
van de workshop periode in de master-work-idence

Joost Adriaanse

In deze polders zijn weinig tussens. Niemandsland is zoek. Voor ons staat het in haar weidsheid op knappen. Territoria opgedeeld. Zelfs de rand heeft een beleidsmatig vastgelegde functie. Akkers strak gekamd en afgekaderd.

Contested soil bol van verhalen. Een krab klem in haar pantser. Druk op de wal. Een ongedurige polder. Trekkend door de meters diepe geulen van het verdronken land verdwijnt de ruis en brom van deze landschappelijke gelijktijdigheid. Als een varken plots ontsnapt, is de akker ook van ons. Z'n snuit breekt de akker open. Meewerken met, samen doen, luisteren naar. De plek van raakvlakken wordt ervaarbaar in het doen, wordt teruggebracht naar behapbare schaal. Openbaart zich en wordt rijker.`Kijken naar' en `passeren van' veranderen in ontmoeting.

Natuurlijk dreunt de #POLDERTEKTONIEK subsoon door. Trilt ze in de grond, de lucht en de hoofden. Zijn de anonieme #BESTUURSVEHIKELS en grijze moerassen buitenbeeld aanwezig. Maar dit is ook vooral een plek waar mensen leven, waar mensen werken, waar mensen komen en verblijven. Waar achter die dijk eb wordt opgevolgd door vloed, door eb, door vloed.

Er is hier veel gebeurd. Er is hier veel gaande. Opnieuw, de dijk. Opnieuw, de haven. Opnieuw, de schorren. Opnieuw de akker. Opnieuw het dorp.

In ogenschijnlijke stilstand staat alles op het punt van bewegen. Is alles al in beweging. Naast elkaar. Naast elkaar. Door elkaar. Het is een zoeken naar manieren om elkaars wereld te delen. Een zoektocht om in de bovenmenselijke schaal van havenkraan, akker en zeedijk het menselijke te vinden.

Deze plek vol verandering heeft haar eigen tempo, haar eigen verleden en haar eigen heden. Rest de vraag waarom in dit van verandering trillende heden, het verleden soms de toekomst niet meer raakt. Losgeknipt. Naast elkaar.

Onder druk van waanzinnige systeemkrachten wordt in deze polders ontginnen aangevuld met de heroïek van herontdekken en doorbewegen. Openen.

Opnieuw, de dijk. Opnieuw, de haven. Opnieuw, de schorren. Opnieuw de akker. Opnieuw het dorp.



硬边框，毕业生

同声传译
荷兰语/中文

结束研讨会期间的工作
巨大而亲密的工作场所

在这些围垦区中，很少有介于两者之间的。没有人的土地被丢失。在我们面前，它的广袤性正处于崩溃的边缘。领土被分割。即使是边缘也有一个政策定义的功能。田地被严密地梳理和划定。

有争议的土壤充满了故事。一只被困在盔甲里的螃蟹。岸上的压力。一个不规则的围垦地。在被淹没的土地的数米深的壕沟中移动，这种景观同时性的噪音和嗡嗡声消失了。当一头猪突然逃跑的时候，这块地就是我们的了。它的鼻子破开了场地。一起工作，一起做，一起听。共同点的位置在行为中变得可感知，被缩小到可管理的规模。看“和“路过“变成了相遇。

当然，围垦区构造的次级风在隆隆作响。它在地面、空气和人头中振动。外面有匿名的行政车辆和灰色的沼泽地。但这也主要是一个人们生活的地方，人们工作的地方，人们来此逗留的地方。在那道堤坝后面，退潮后是涨潮。

这里发生了很多事情。这里发生了很多事情。
还是那句话，堤防。还是那句话，港口。还是那句话，盐沼地。还是那句话，领域。还是那句话，村庄。

在明显的停滞状态下，一切都要动起来了。是不是一切都已经在运动中了。

彼此相邻。彼此相邻。通过彼此的关系。

这是对分享彼此世界的方法的一种探索。在港口起重机、田地和海堤的超人类规模中寻找人类的踪迹。

这个变化的地方有自己的步伐，有自己的过去，也有自己的现在。问题是，为什么在这个充满变化的现在，过去有时不再触及未来。松开。并肩作战。

在疯狂的系统力量的压力下，在这些围垦地的开垦是以重新发现和继续前进的英雄主义为补充的。开幕。

还是那句话，堤防。还是那句话，港口。还是那句话，盐沼地。还是那句话，领域。还是那句话，村庄。

WEIDS & INTIEM GRENSPARK LEXICON

Joost Adriaanse

Dit lexicon is het resultaat van ontmoetingen met gidsen, agrariërs, bewoners, archeologen, ontwerpers, landschapsarchitecten, kunstenaars, natuurbeheerders, polders, schorren, vogels, tuinders, zilte telers, campingeigenaren, bestuurders, ambtenaren, studenten, ecologen, dijken, akkers, historici, zonnetreinchauffeurs en b&b uitbaters in de zomer van 2021 in en rondom het Verdronken Land van Saeftinghe. Van de haven van Antwerpen over de akkers, natuurgebieden en dijken tot aan het water van de Westerschelde bij Paal. De taal die we gebruiken zegt veel over hoe we naar de wereld kijken. Een lexicon geeft inzicht in de verschillende perspectieven en levenswijzen in deze polders.

#A

#AGRARISCHNATUURBEHEER

Bij agrarisch natuurbeheer zet de agrarische ondernemer zijn tijd en areaal voor een deel in ten gunste van natuur en landschap. Zo bouwt de aan versterking van de boerennatuur. Voorbeelden zijn weidevogelbeheer, slootkantenbeheer, (bloemrijke) akkerranden, onderhoud van hagen, houtwallen, bosjes op het bedrijf en erf, uitgesteld maaibeheer of het graven van poelen.

#AGRONOMIE

Landbouwkunde of het onderzoek en ontwikkeling met betrekking tot het verbeteren van de landbouw. Voorheen vooral ingegeven door de technologische ontwikkelingen en een hang naar efficiëntie. Momenteel vindt er een omslag plaats richting een agronomie geinspireerd op ecologie.

#B

#BINNENDIJKER

Het binnendijkse gebied is gewonnen op het water en gecultiveerd. Soms ingepolderd en ontwaterd, soms veiliggesteld en omdijkt. Binnendijkers zien het buitendijkse vaak als mogelijke bedreiging en het water als iets waartegen gestreden wordt. Voor de binnendijker is het gecultiveerde land een levensader.

#BUITENDIJKER

Het buitendijkse gebied bestaat grotendeels uit getijdewateren, slikken en schorren. Buitendijkers werken, recreëren en komen graag op, in en aan het water. Daar waar het landschapsvormende proces plaatsvindt door de natuurlijke processen. Voor de buitendijker is het water een levensader.

Andersom bepaalt de taal mede ons handelingsperspectief. Hoe we de dingen benoemen bepaalt welke mogelijkheden tot handelen we zien. Het leren spreken van elkaars taal maakt dat je kunt samenwerken, elkaar kunt begrijpen en elkaar kunt aanspreken. Gedeelde taal leidt tot gedeeld begrip. Nieuwe taal leidt tot nieuwe mogelijkheden. We hebben nieuwe woorden en nieuwe beelden nodig. Dit lexicon is een eerste inventarisatie van wat is en een aanzet tot wat kan komen. Ze is daarom nooit af. Nooit compleet. Altijd in wording.

#BESTUURSVEHIKEL
De verzamelnaam voor met name bureaucratische, beleidsmakende organisaties zoals 'Brussel', 'Europa' en nationale en lokale overheden. Ook stuurgroepen en directies van grote bedrijven zoals Port of Antwerp worden soms zo gezien. Een bestuursvehikel beweegt traag, maar wanneer eenmaal in beweging gekomen zijn de gevolgen aanzienlijk. Een bestuursvehikel zet overleg en papieren werkelijkheid om in systeemkrachten die vervolgens het werk in, en de ervaring van, de dagelijkse realiteit vormen.

#BOERENNATUUR
Het samenspel tussen bodem, gewassen, insecten, vogels en boeren leidt tot een eigen ecologische niche. Binnen de boerennatuur is grote variatie te vinden. Agrarisch natuurbeheer leidt tot een rijkere boerennatuur door meer ruimte te creëren voor natuur in de landbouwpraktijk die daar door rationalisatie en gebruik van meststoffen en gewasbeschermingsmiddelen te weinig ruimte voor heeft opengelaten.

#BLISSONANCE
Wanneer een anderszins gelukzalige ervaring in de natuur wordt verstoord door de realisatie dat men: 1) een nadelige invloed heeft op de plek waarvan men geniet, door er te zijn. 2) het begrip van hoe de plek in de nabije toekomst negatief beïnvloed zal worden door: verstedelijking, klimaatverandering of andere verstorende factoren.

#BIJZOUTEN
Het cultiveren en telen van zilte gewassen op binnendijkse akkers die niet meer in contact staan met de zee vraagt om periodiek bijzouten. Door het gemis aan eb en vloed moet het intergetijde bodemklimaat worden nagebootst. Om een optimale oogst te halen wordt er gestreefd naar een zo gecontroleerd mogelijke en stabiel mogelijke groeiomgeving.

#BIJPRODUCTEN
Bij de productie en verwerking van gewassen voor menselijke consumptie ontstaan soms restproducten. Het restdeel van de plant vormt voedzaam voer voor dieren. Wanneer deze restproducten ingezet kunnen worden op een andere plek in het systeem spreken we van bijproducten. Soms zijn bijproducten ook heel geschikt voor mensen.

#BODEMBEHEER
We zijn nauw verbonden met de bodem. We leven erop, ons voedsel komt eruit en we aarden er. Onze bodem is een levend geheel. Boeren zijn samen de grootste bodembeheerders in Nederland. Acties op de akker hebben een groot effect in de bodem tot ver buiten de perceelgrenzen. Vroeger werd de kennis en houding van bodembewerking en beheer van ouder op kind overgedragen en bestond er een innige relatie tussen bodemleven en boerenleven. Na de intensivering en mechanisatie lijkt deze relatie afstandelijker.

Langzaam beweegt de sector meer naar bewust en verantwoordelijk bodembeheer in samenwerking met andere organismen. Het samenspel van bacteriën, schimmels, wortels, wormen en mijten maakt dat planten en wortels beter groeien, minder snel ziek worden en zorgt voor betere bodemstructuur. Boeren willen goed voor de bodem en leefomgeving zorgen, al laat het systeem van efficiëntie dat vaak niet toe. Dit terwijl goed bodembeheer bijdraagt aan een hogere opbrengst, buffers voor extreme weersomstandigheden, betere water retentie en betere droogte weerbaarheid. Een rijker bodemleven draagt bij aan gezonde gewassen.

#BRUINEKIEKENDIEF

Een beleidsmatig belangrijke vogel. De Bruine Kiekendief is een Europese-vogelrichtlijn-bijlage-1 soort. De Bruine Kiekendief vliegt door de drie-eenheid haven-natuur-landbouw heen en verbindt zodanig deze drie sectoren. Net zoals de rugstreeppad (een Habitatrichtlijn-bijlage-4 soort) brengt de Bruine Kiekendief een netwerk van ambtenaren, bureaucraten, havenondernemers, agrariërs, flora, fauna en toeristen samen in een vreemd soort dans.

#C

#CLUSTERFUCK

Een chaotische situatie waarin alles mis lijkt te zijn gegaan. De situatie wordt vaak veroorzaakt door incompetentie, communicatieproblemen en een complexe omgeving. Vaak ontstaan doordat meerdere personen een rol spelen, zonder op de hoogte te zijn van de acties die door anderen ondernomen worden.

#COMPENSATIENATUUR

Wanneer de Antwerpse haven wil uitbreiden moet het voor iedere hectare ‘nieuwe haven’, ‘nieuwe natuur’ als compensatie aanleggen. Dit gaat via een zogehete ‘passende beoordeling’ om minimaal een 1:1 netto compensatie effect te bereiken. Compensatienatuur dient als biotoop voor flora en fauna. De gebieden die omgezet worden tot compensatienatuur zijn bestaande plekken. In het landelijke gebied gaat dit dus vaak ten koste van landbouwgrond en boerennatuur. Havennatuur, boerennatuur en compensatienatuur zijn natuurtypologieën die verder uitgedacht kunnen worden in het licht van het goed ecologisch functioneren van de leefomgeving.

#CULTUURLANDSCHAP

Onder de term cultuurlandschap wordt een landschap verstaan dat onder invloed van de mens is gevormd. Het begrip cultuurlandschap vormde lang een woordpaar met het begrip natuurlandschap en stamt uit de tijd dat in westerse samenlevingen natuur als ‘onland’ werd gezien en gecultiveerd moest worden voor veiligheid en rendabiliteit. Vandaag de dag zijn de effecten van menselijk handelen zo wijdverspreid dat we in die logica strikt gezien bijna uitsluitend nog kunnen spreken van cultuurlandschappen.

#CTPAT

C-TPAT is het Customs Trade Partnership Against Terrorism. In reactie op de toegenomen dreiging van terrorisme heeft de VS het C-TPAT programma ontwikkeld. Het programma heeft grote invloed op de aankoop maar met name ook het vervoer van de goederen van buiten Amerika. De wetgevers zagen grote bedreigingen in de aanvoer van goederen in bijvoorbeeld zeecontainers. Het doel van C-TPAT is om de Amerikaanse en internationale toeleveringsketens te beschermen tegen mogelijke inmenging door terroristische organisaties. C-TPAT-certificering is niet verplicht maar zonder certificering en bijkomende maatregelen is internationale handel moeilijk. C-TPAT en ISPS zorgen in het kader van veiligheid onder

andere voor een minder toegankelijke en publieke haven.

#D

#DESIGNNATUUR
Nederland is een aangelegd land, vormgegeven door water, polderaars en landbewerkers. Voor wildernis en ongereptheid is geen ruimte. Veel van de Nederlandse natuurgebieden zijn oude cultuurlandschappen of sinds enkele decennia aangelegd voor natuurontwikkeling en worden door de mens in een gewenst stadium van successie gehouden met beheermaatregelen. Vaak geldt hoe kleiner het gebied hoe meer vormgevingsacties er nodig zijn. Er wordt beheerd naar een bepaald beeld van wat de daar gewenste natuur en landschapswaarden zijn. Zie ook 'Nieuwe Natuur'.

#DOK
Om niet afhankelijk te zijn van de locatiespecifieke timing die gepaard gaat met het getij, graven havens dokken. Een dok is een met één of twee sluisdeuren afgesloten gegraven haven of complex van havens, waar schepen kunnen worden geladen of gelost onafhankelijk van het getij.

#E

#EGTS
Europese Groepering voor Territoriale Samenwerking. Een samenwerkingsinstrument van de EU om grensoverschrijdende samenwerking binnen de EU te bevorderen. De samenwerking moet leiden tot een sterkere economische en sociale samenhang. De groepering handelt in naam van haar leden (staten, regionale en plaatselijke overheden en publiekrechtelijke instellingen), die afkomstig zijn uit minstens twee lidstaten van de Europese Unie.

#F

#FUNGICIDE
Een middel om schimmels te doden. Uit het Latijn fungi (schimmel) en het suffix -cide (doder).

#G

#GRENS
Daar waar het een overgaat in het ander of waar het ene stopt en het andere begint. De grens is de plek waar iets begint te zijn. Een grens is een raakvlak van twee of meer. Onze voorstelling van grenzen zijn vaak harde grenzen zoals een hek, greppel of muur. Er zijn echter allerlei gradaties van grenzen, overgangszones en grensgebieden die zelf ook weer hun eigen ruimte innemen. Onder grenzen vallen bijvoorbeeld afbakeningen, afpalingen en scheidingslijnen, muren, momenten in de tijd, randen, denkbeeldige lijnen, overgangszones, gradiënten etc. Afhankelijk van de schaal en het perspectief waarmee gekeken wordt ervaren we een grens als hard of gradueel. Het neologisme 'Grenspark' thematiseert de grenstypologie en roept een nieuw type grens in het leven: het park.

#GRENSPAAL
Een grenspaal is een paal in het landschap die (een knik in) de grens van een bepaald gebied markeert.

#GRENSPARK
Een grensoverschreidend park waarbij door samenwerkingen grenzen zowel opgeheven als meer ervaarbaar kunnen worden. Grensparken die zich over landsgrenzen heen ontwikkelen hebben vaak een gebiedsidentiteit als verbindende factor. Grensregio's en met name grensparken maken de permeabiliteit van de grens zichtbaar. Alles is met elkaar verbonden.

#GANGBARELANDBOUW
Gangbare landbouw, ook wel reguliere landbouw genoemd, is de dominante wijze van boeren. De agronomie is daar grotendeels op ingericht en afgestemd: ontwikkeling van grote machines, grote akkers, voorgeschreven bestrijdingsmiddelen, contractteelt en veelal monocultuur.

#GEWASBESCHERMING
Om gewassen te beschermen tegen zogeheten 'negatieve externaliteiten' zoals parasieten, schimmels en plaagdieren worden gewasbeschermingsmiddelen gebruikt. De lijst met toegelaten gewasbeschermingsmiddelen wordt opgesteld door het CTGB.

#GIDS
Iemand die je de weg wijst op vreemd terrein, iemand die anderen inlicht over de routes en bijzonderheden op een bepaalde plek of iemand die je wegwijs maakt in een bepaald (vak)gebied.

#GIF
In de volksmond een verzamelnaam voor zowel pesticide, insecticide en herbicide als de giffen die slangen, kikkers, spinnen of planten produceren. Gif is een stof die een schadelijke invloed heeft op een organisme of ecosysteem. Of iets een merkbare giftige werking heeft is vooral afhankelijk van de dosis, wijze van opname en wijze van monitoren.

#H

#HALFNATUURLIJK
Halfnatuurlijke landschappen zijn landschappen waarin flora en fauna zich spontaan gevestigd hebben maar de vorming en instandhouding van het landschap aan menselijk handelen onderhevig is.

Voor de instandhouding van halfnatuurlijke landschappen is gebruik of beheer nodig. Een voorbeeld is de begrazing van een schorrenlandschap. Dit voorkomt de vorming van bossen. Halfnatuurlijke landschappen zijn voorbeelden van cultuurlandschappen.

#HAVENNATUUR
Een natuurtypologie die in havengebieden voorkomt. Vaak gaat dit om vormen van surrogaat kust of andere tijdelijke biotopen zoals kalkrijke zandgronden, braakliggende stukken grond of al dan niet tijdelijk in onbruikgeraakte dokken. Het havengebied wordt gekenmerkt door veel hardsubstraat, water en hoogte in de vorm van kranen en terminals. Naast schepen, containers, asfalt, vrachtwagens en gebrom van scheepsmotoren komen pioniersbeplanting en kenmerkende soorten voor kustregio's en zandgronden voor zoals orchideeën, oeverzwaluwen en visdiefjes. Bomen, heggen en struiken zie je hier amper. Havennatuur is vooralsnog een vorm van halfnatuurlijk landschap en biedt ruimte voor verdere ontwikkeling als vormgevingscomponent voor havens.

#HERBICIDE
Een middel om planten te doden. Uit het Latijn herba (vegetatie) en het suffix -cide (doder).

#HONDSDUL
Zeeuws voor onkruid. Afhankelijk van de locatie van de plant wordt deze door gangbare landbouwers gezien als hondsdul of niet. Een kamilleplant op een tarwe akker is onkruid. Een akker met kamille is een productieveld.

#HORIZONBREKERS
De polder kent weidse uitzichten.
De horizon wordt bijna enkel gebroken door rijen hoge populieren en af en toe een kerktorentje. Over de jaren heen zijn daar koeltorens, havenkranen en containerschepen bijgekomen.

#HUISVERKOOP
Directe verkoop van landbouwproducten aan consumenten. Voorbeelden zijn verkoop langs de weg, op de markt, via internet, via een eigen winkel of bezorging aan huis of horecagelegenheden. Huisverkoop is een sterk groeiende neventak en een voorbeeld van een korte keten.

#I

#INSECTICIDE
Een middel om insecten te doden. Uit het Latijn insectum (ingesneden) en het suffix -cide (doder).

#ISPS
De International Ship and Port facility Security Code beschrijft de verantwoordelijkheden van overheden, rederijen, personeel aan boord van schepen en personeel van havenfaciliteiten in verband met het detecteren van bedreiging van de veiligheid en het nemen van preventieve maatregelen om incidenten omtrent beveiliging te voorkomen. Naar aanleiding van de aanslag op de USS Cole op 12 oktober 2000, de aanslagen op 11 september 2001 in de Verenigde Staten en de aanslag op de olietanker Limburg in 2002 werd de ISPS-code ingevoerd. De ISPS-code zorgt er onder andere voor dat delen van havens niet toegankelijk zijn of openbaar gemaakt kunnen worden.

#J

#JACHTOPZICHTER
De jachtopzichter draagt zorg voor de wildstand in een gebied en moet het stropen tegengaan. Op de schorren en in de polders werd vroeger veel gejaagd op vogels. Samen met andere polderwerkers onderhield de jachtopzichter infrastructurele werken voor de jacht zoals hutten, bootjes, paden en uitkijkposten. Sinds 2011 is jacht op het Verdronken Land verboden.

#K

#KANTONNIER
Een vaste werknemer verantwoordelijk voor het dagelijks beheren en onderhouden van wegen, paden, bermen, rivieren en dijken. De Kantonnier kijkt of alles nog veilig, schoon en onbeschadigd is. Is dat niet zo, dan zorgt hij/zij ervoor dat het opgeruimd en gerepareerd wordt. Bij Rijkswaterstaat bestond de functie van kantonnier tot in de jaren 1990. Ontwikkeling, beheer en onderhoud stonden in die tijd in persoonlijker contact met elkaar waardoor terugkoppeling en informatie-uitwisseling eenvoudig was. Veel van de onderhoudswerkzaamheden zijn sindsdien uitbesteed aan aannemers.

#KORTE KETEN
Een korte keten is een korte verbinding tussen producent en consument waarbij weinig tussenschakels zijn en afstanden lokaal blijven. De korte keten kan leiden tot meer contact en begrip tussen producent en consument, een betere prijs voor de producent, een sterkere sociale cohesie in een gebied en maakt ons voedsel en de productie daarvan beter zichtbaar.

#KWEL
Kwel is grondwater dat door natuurlijke of kunstmatige hoogteverschillen in grondwaterspiegels aan weerszijden van dijken of in doorlatende ondergrond in polders terechtkomt en kan plaatselijk aan de oppervlakte treden. Als het grondwater zout is, is dit zoute kwel.

#KWELDER
Kwelders zijn te vinden op de grens van land en zee. Het zijn begroeide, buitendijks gelegen, zoute of brakke gebieden die bij

laagwater droog liggen en bij hoogwater kunnen overstromen. Het zijn gebieden met vaak zeldzame flora en fauna. Een ander woord voor kwelders zijn schorren.

#L

#LAGEN

#LANDBOUWINNOVATIEFONDS
Door schaalvergroting, efficientiezucht, uitbreiding en groei is ruimte overal schaars. In de polders op de Linkerscheldeoever is dat niet anders. Landbouw, natuur en industrie zorgen voor een voelbare druk op het landschap. De landbouwsector heeft te maken met droogte, waterschaarste, snel veranderende regelgeving, geglobaliseerde markten, afname van de biodiversiteit, compensatienatuur en havenuitbreidingen. Binnen de ontwikkeling van het Grenspark Groot Saeftinghe is daarom een landbouwinnovatiefonds opgericht. Port of Antwerp nam het initiatief om de eerste fase van deze projectoproep te financieren.

#LANDMAKERS
Polderaars, droogleggers, indijkers, monniken, arbeiders en ingenieurs hebben over de eeuwen heen land gemaakt in Nederland en België. Van zogehete `onland', zee of rivier maakten zij nieuwe polders.

#LANDSCHAPSMAKERS
Veel praktijken, werk- en levenswijzen geven vorm aan het landschap.
Boeren, wegenbouwers, grote grazers, energieproducenten, baggeraars, grondwerkers, rivieren, havenbedrijven en boswachters zijn voorbeelden van landschapsmakers. Een van de klassieke landschapsmakers waren de landmakers die polders tot stand brachten en de agrariërs die er gingen boeren.

#LEEFOMGEVINGSBEHEER
Boeren bewerken en beheren zo'n 80% van het buitengebied. In feite beheren zij onze leefomgeving, maar de rol van leefomgevingsbeheerder bestaat nog niet. In de gangbare landbouw staan zo efficiënt en goedkoop mogelijk produceren boven aan de prioriteitenlijst. Het werk en het landschap is daar op ingericht. Onze leefomgeving lijdt hier onder. De biodiversiteit is sterk afgenomen, er is een teveel aan meststoffen zoals stikstof, er verspreiden zich bestrijdingsmiddelen in het milieu en de bodemkwaliteit is sterk achteruitgegaan.

Dat zou anders en veel beter kunnen: boeren die tegelijkertijd met het produceren van voedsel de kwaliteit en biodiversiteit van de leefomgeving verbeteren en op een goed niveau instandhouden én daarvoor ook goed betaald worden. Om dit te realiseren zou het onderscheidt tussen productielandschap en natuurlandschap moeten verdwijnen en zou de economie van voedselproductie niet meer als op zichzelf staand gezien moeten worden maar als middel om vitale landschappen te produceren en beheren. Boeren wordt leefomgevingsbeheer.

#LOONWERK
Werk dat uitgevoerd wordt door een loonwerkbedrijf. Agrarische ondernemers huren vaak loonwerkbedrijven in voor het maaien, bemesten, zaaien, uitplanten, oogsten of dorsen. Loonwerkbedrijven beschikken over gespecialiseerde machines en vakmensen. Door de diensten van een loonwerkbedrijf af te nemen hoeft een boer zelf geen dure machines aan te schaffen of onderhouden. Sommige kostbare machines zoals combines worden maar twee weken per jaar gebruikt.

#M

#MARKEERDER
Markeerders hebben een veiligheidsfunctie in de haven. Zij controleren, veriefieëren en registreren de locatie, het aantal en de staat van inkomende en uitgaande ladingen in de haven van Antwerpen. Markeerders dragen bij aan een efficiënt verloop van de verdere behandeling van de goederen conform de veiligheidsregels en wetgeving. Samen met andere stuwadoors zorgen markeerders dat de juiste zaken, op de juiste manier, op de juiste plek terecht komen.

#MENGTEELT
De gelijktijdige teelt van meerdere gewassen op één perceel. Anders dan bij strokenteelt is bij mengteelt de menging door het hele perceel. Daardoor is de oogst dus vaak ook gemengd. De methode leent zich bijvoorbeeld voor het telen van krachtvoer op Nederlandse akkers. De teelt van veldbonen en tarwe door elkaar op hetzelfde veld leidt namelijk tot een hoger eiwitgehalte in het graan.

#N

#NATUURBEHOUD
Natuurbeheerders zetten zich o.a. in voor natuurbehoud. Natuurbehoud vind soms plaats vanuit de rol van conservator en soms vanuit de rol van ontwikkelaar. Natuurbehoud wordt bereikt door o.a. juridische en fysieke bescherming, herplaatsing en verschillende vormen van beheer. Het is telkens zoeken naar oplossingen die inpasbaar zijn in de specifieke context. Natuurbehoud is beheren naar een bepaald beeld van wat wenselijke natuur is.

#NEVENTAK
Neventakken of verbredingsactiviteiten zijn activiteiten naast de reguliere bedrijfsvoering. De belangrijkste neventakken zijn: natuur- en landschapsbeheer, loonwerk, energieproductie voor derden, stalling van goederen en/of dieren, toerisme en recreatie, verwerking van agrarische producten, boerderij-educatie en zorglandbouw.

#NIEUWE NATUUR
Nieuwe ontwikkelde of aangelegde natuur. Nieuwe natuur wordt door de mens in een gewenst stadium van successie gehouden met beheermaatregelen. Het beeld waar naartoe beheert wordt is vaak het biodiverse pioniersstadium. Indien de natuur op haar beloop zou worden gelaten ontstaat na verloop van tijd climaxvegetatie (bos) wat relatief soorten arm is. Nieuwe natuur neigt soms naar een visuele ontkenning van de cultuurhistorische en landschapsvormende rol van mensen en lijkt zich te ontwikkelen via een romantische hang naar ongereptheid.

#O

#OMSCHAKELFONDS
Een door de Nederlandse overheid beoogd fonds om agrarische ondernemers te stimuleren en te ondersteunen om versneld te extensiveren of om te schakelen naar een andere vorm van duurzame bedrijfsvoering.

#ONBESCHERMD MONUMENT
Naast de wettelijk beschermde monumenten zijn er legio onbeschermde monumenten; zaken zoals overblijfselen van kunst, cultuur, architectuur of nijverheid die vanwege hun historische, volkskundige, artistieke, wetenschappelijke, industrieel-archeologische, regionale of andere sociaal-culturele waarde van belang zijn maar niet als zodanig geformaliseerd zijn. Belangrijkheid is uiteindelijk een relatief en arbitrair begrip.

#ONDERGRONDVERDICHTING
In de Europese bodemstrategie wordt ondergrondverdichting genoemd als één van de belangrijkste aantastingen van de bodem. Door belasting van de ondergrond door landbouwmachines treedt

bodemverdichting op. Ondergrondverdichting leidt tot wateroverlast, oppervlakkige afstroming, piekbelasting bij poldergemalen, inundatie van laag gelegen gronden, slechte bewortelbaarheid, matige luchthuishouding, lagere gewasopbrengst en verhoogde kans op afspoeling van nutriënten en gewasbeschermingsmiddelen naar het oppervlaktewater.

#ONTEIGENEN

#ONTPOLDEREN

#P

#PACHTEN
Het huren van landbouwgrond van een ander eigenaar.

#PERFORATIE
Doorboring of het prikken van gaatjes.
Om bodemverdichting tegen te gaan wordt onderzoek gedaan naar de mogelijkheden van het perforeren van de grond.

#PIXELCROPPING
Één van de huidige innovaties in de landbouw is het telen van gewassen op akkers vol kleine pixels, vakjes van enkele centimeters groot. Dit vraagt onder andere om de ontwikkeling van andere landbouwmachines en boerenpraktijken. Strokenteelt en pixelteelt kunenn in leiden tot meer synergetische coproductielandschappen.

#PIONIERSTADIUM
Het eerste stadium richting climaxvegetatie. Pionierplanten worden gewoonlijk na verloop van tijd weggeconcurreerd door meer specialistische vegetatie, al dan niet door zelfinhiberende processen. Onder natuurlijke omstandigheden kunnen pionierssoorten standhouden bij steeds weer voorkomende verstoring zoals brand of verhoogde waterstanden. Bij stabiele omstandigheden zou alles zich tot een climaxvegetatie ontwikkelen. Door beheermaatregelen zoals maaien, begrazen of baggeren en door getijdendynamiek kan een permanent prionierstadium ontstaan.

#POLDER
Een door waterkeringen omgeven gebied waarvan de waterstand kunstmatig geregeld kan worden. De waterstand binnen een polder is hierdoor meestal lager dan in het omliggende gebied. Een polder wordt beschouwd als een waterstaatkundige eenheid. Dit wil zeggen dat het geen verbinding heeft met het buitenwater, behalve via civiele werken. De categorie polder bestaat o.a. uit jonge zeekleipolders, oude zeekleipolders, droogmakerijen, rivierpolders en laagveenpolders.

#POLDERTEKTONIEK
Samenvoeging van ‘polder’ en het Griekse ‘tektonikós’ of bouwwerk. De tektoniek specifiek aan de polder. Het geheel aan bewegingen, spanningen en vervormingen in de polder bestaande uit de haast onwaarneembare systeemkrachten die de polder haar vorm geven. Europese natuurdoelen, voedselproductiesystemen, havenuitbreiding en kustveiligheid botsen op allerlei lagen en schalen tegen elkaar en duwen de polder in en uit verband. Poldertektoniek is zeker voelbaar en vooral in uitbarstingen zichtbaar (dijkdoorbraak, ontpoldering, afgraving etc.)

#POTTENMAN

#PROVINCE PLACEMENT

#R

#RADIO
Het containerbegrip voor zowel de ontvanger, de uitzending, de zendmast en de studio.
Het meest bekend is de radio uitzending met muziek, gesprekken en reportages. Radio wordt gebruikt in de communicatie tussen schip, wal, haven en chauffeur, maar ook door akkerbouwers, loonwerkers en gidsen in de vorm van portofoon, telefoon of sateliet. Radio is een communicatie middel.

#RIETKRAAG

#RUSTGEWAS

#REWILDING

#S

#SEQUENTIËLE NU
Vanuit een lagenbenadering gekeken is de polder een veranderende assemblage waarin verschillende tempo's, timingen en ritmes spelen. Het 'nu' is soms langgerekt en soms kort samengedrukt. Agenda's en acties worden daarop gebaseerd. In de zoektocht naar begrip van de polder - hoe zij aan het veranderen is, waar zij uit bestaat en vanuit welke perspectieven er gehandeld wordt - moeten we een gevoeligheid ontwikkelen voor die gelijktijdigheid. Door de verschillende lagen en posities (en daarmee de verschillende timingen) ervaarbaar te maken wordt duidelijk wat de polder is en hoe de verschillende 'nu's' de toekomst vormen.

#SCHORVILTBIJ
De schorviltbij is een insect uit de familie van bijen en hommels. De schorviltbij werd in Nederland voor het eerst waargenomen bij De Beer, een natuurgebied dat ingepolderd en verdwenen is door uitbreiding van de haven van Rotterdam.

De schorviltbij is een klepto-parasitaire of koekoeksbij, die als nestparasiet van de schorzijdebij leeft. De soort is zeer zeldzaam, en is waargenomen in Zeeland en op Goeree-Overflakkee. De grootste bekende populatie bevindt zich in het Verdronken Land van Saeftinghe.

#SURROGAATKUST
Surrogaat leefgebied voor o.a. strand- en plasbroeders. "...een term die we een jaar geleden hebben bedacht om beter te duiden welk leefgebied precies bedoelt wordt; met name opgespoten open terreinen die een surrogaat leefgebied vormen voor strand- en plasbroeders. Deze strand- en plasbroeders broeden van nature in hoogdynamische milieus zoals stranden, slikken en jonge schorren. De natuurlijke overstromingsdynamiek zorgt ervoor dat het pionierskarakter bestendigd blijft. Opgespoten terreinen zijn man-made en missen die natuurlijke dynamiek waardoor ze op termijn evolueren naar andere natuurtypes met meer vegetatie die niet meer geschikt zijn voor deze strand- en plasbroeders." -*Laurent van den Abeele, agentschap Natuur en Bos.*

#SCHOR
Zie 'kwelder'.

#SCHORZIJDEBIJ
Een solitaire bij die voorkomt op de schorren van West-Europa. De Schorzijdebij heeft een lengte van rond de 12 millimeter.
Als drachtplanten kent deze soort zulte, echt bitterkruid en kleine leeuwentand.
Op stijve haren aan de achterpootschenen wordt stuifmeel vervoerd. In Nederland is de soort zeldzaam, en bekend van de schorren van Zeeland, Terschelling, Griend en de Eemshaven.

#SCHAPENDIJK
De polder wordt gezien als te vruchtbaar om vee op te houden.

De akkers strekken van asfaltstrook tot voet van de dijk. De dijk zelf is enkel met gras begroeit. Schapen worden ingezet voor ecologisch maaibeheer. De dijk is daardoor de aangewezen plek voor schapen.

#SLIK
Een slik is een droogvallende plaat in een intergetijden gebied. Slikken lopen onder bij vloed en hebben daardoor bijna geen begroeiing. Slikken herbergen wel veel ander leven zoals pieren, schelpdieren en fouragerende vogels.

#STREEKHOLDER
Zij die de streek vormgeven, bijeenhouden, kleuren en er deelgenoot van zijn. Wie dit precies zijn en wie dit willen zijn is nog niet geheel duidelijk. Het Grenspark beschrijft streekholders als *'ondernemers en burgers die zich betrokken voelen bij de ontwikkeling van het gebied' en als 'ondernemers die kansen zien, bewoners die durven meedromen over hun toekomstige achtertuin en boeren die meedenken over win-winsituaties voor landbouw en natuur'*. Voor hen die daar buiten vallen of de naam zelf niet opgenomen hebben heeft het Grenspark de categorie 'onbenoemde streekholders' in het leven geroepen. Vooralsnog beperkt de categorie streekholder zich tot mensen en organisaties van mensen.

#STROKENTEELT
Het telen van gewassen in stroken van beperkte breedte waarbij verschillende soorten gewassen elkaar afwisselen en versterken. Strokenteelt is een van de ontwikkelingen in de landbouw die is ingegeven door het besef van de noodzaak van bodembeheer en het bestrijden van plagen, schimmels en ziektes door het versterken van het lokale ecosysteem.
Het is een reactie op de problematiek die monocultuur met zich meebrengt.

#SUCCESSIE
Het proces van opvolging waarbij een merkbare verandering in de soortensamenstelling binnen een habitat plaatsvindt. Een proces van successie loopt van pionierstadium naar climaxstadium.

#T

#TERMINAL
In de haven worden goederen of producten van de ene naar de andere vervoersmodaliteit overgebracht of overgezet in terminals.
De haven van Antwerpen is aangesloten op het wegennet, spoorwegen en waterwegen. Het gros van de goederen wordt vervoerd in containers en overgeslagen in containerterminals. Als de wind uit oostelijke richting komt hoor je in Saeftinghe de geluiden uit de containerterminals.

#V

#VASTRIJPADENSYSTEEM

#VOEDSELBOS

#W

#WISSELPOLDER
Een polder waar het getij in en uit kan stromen waardoor het laaggelegen, ingeklonken binnendijkse gebied opslibt en het hooggelegen buitendijkse gebied ingedijkt wordt om beschikbaar te stellen voor de landbouw. De wisselpolder zorgt voor een brede relatief hoog gelegen bufferrand langs estuaria wat het achterliggende land beter beschermd dan de huidige strategie van steeds verder verhogen van de dijken. De wisselpolder biedt kansen voor het ontwikkelen van een gebiedseigen aquacultuur.

Een belangrijk tussenstadium is het onstaan van schorren en schorplanten die verdere sediment invang verzorgen, golven dempen en een waardevolle habitat vormen.

#Y

#YANG MING

Chinees container schip van 332 meter lang, 48 meter breed en met een diepgang van 16 meter. Yang Ming is de vertaling van de eerste twee Chinese karakters van het transport bedrijf. Yang Ming is ook de naam van een bekende Chinese filosoof, 王陽明 (Wang Yang-ming, 1472-1529). Zijn grondgedachte is het koppelen van weten en doen. In het Chinees is 陽 de zon, 明 helderheid, of integriteit.

#Z

#ZEEKOOL

Zeekool (Crambe maritima) is een zoutminnende vaste plant die vooral in Europa langs de kustlijn voorkomt en eetbaar is. Zeekool gedijt goed op zilte grond. De stengels of stammen van de plant kunnen worden gegeten, en hebben een lichte koolsmaak. Op de Mariahoeve in Emmadorp teelt Jean-Pierre van Wesemael zeekool en andere zilte groente.

#ZEEKRAAL

REACTIES

Joost Adriaanse heeft de drie ontwerpers gevolgd in hun ontwerp en had een analytische rol. Na de presentatie van Joost was ik echt even stil (samen met de rest van de zaal). De hele dag was ik al bezig met het zoeken naar woorden en zinnen in mijn hoofd om te verwoorden wat er zich nou precies in dit gebied afspeelt. Welke verschillende belangen zijn er nu precies? Wie zijn erbij betrokken? Wat voelen de mensen hierbij? Adriaanse heeft in zijn verhaal precies uitgelegd wat er speelt in dit gebied. Hierdoor viel bij mij alles op zijn plek. Deze dag heeft mij veel geleerd.

Sophie van Rossem, Nederlandse Unesco Jongerencommissie (NL)

Joost heeft een prachtige tekst gemaakt die de streek goed typeert. Zijn taalgebruik is van een poëtische schoonheid.

Gerard Mangnus, Zuidelijke Land- en Tuinbouworganisatie, afd. Hulst (NL)

Heerlijk hoe Joost er in geslaagd is om met woorden alleen de energie, de tijdsgeest en het krachtenveld van dit gebied te vatten. Hiermee heeft hij een soort van tijdscapsule gecreëerd waarmee het gebied voor de toekomst wordt gedocumenteerd. De woorden die hij gevat heeft en neergeslagen heeft op het blad, vormen vele associaties met elkaar en komen zo tot leven. Mind blowing!

Laurent van den Abeele, projectleider natuurprojecten haven van Antwerpen (B)

Mooie teksten. Aandacht voor de verbinding van de werken en de ideeën daarachter. Verder, zoals in de inleidende tekst genoemd, niet alleen richten op de mensen in het gebied en het gebied zelf maar ook op de buitenwereld.

Wijnand Sukkel, Wageningen University and Research (NL)

Joost is de onderzoeker, hij documenteert, laat zien wat anderen doen, is de toeschouwer en tevens participant, hij reflecteert, beschrijft, vertaalt en interpreteert. Hij beschouwt de processen van de andere makers, verzamelt relevante en ogenschijnlijk minder relevante gegevens, vervolgens ordent hij deze op geheel eigen wijze en geeft vorm aan deze vertalingen. Dat hij dat met veel gevoel, inlevingsvermogen en precisie doet wordt duidelijk in zijn presentatie. Hij geeft een geheel eigen invulling aan het vormgeven van informatie. Als een curator beschouwt, selecteert en contextualiseert hij. Zijn lexicon voor Groot Saeftinghe is een schatkist aan inzichten, daarnaast een verrijking van de taal om in en over het Grenspark van gedachten te wisselen. Als schrijver en vertolker neemt hij ons mee in zijn poëtische wereld, de wereld achter de feitelijkheid. Zijn voordracht in staccato denderde door de Maalderij tijdens de makersmarkt, het publiek luisterde en werd er stil van.

Jan Melis, ontwerper (NL)

Joost was de observeerder, de contextualiseerder. In plaats van een werk direct op het gebied zelf gericht, onderzocht hij de vraag of hij op het proces van de makers en hun ervaringen kon reflecteren. Een extra laag aan complexiteit bovenop een al zeer veelzijdige opdracht. Om hier vat op te krijgen koos hij, onder andere, voor het maken van een verzameling. Niet van objecten, zoals in de schuur van de lokale historicus/verzamelaar Benjamin Vergauwen, maar van woorden. Deze doen hier eigenlijk hetzelfde: zij vertellen ieder apart en als geheel een verhaal.

Los zijn het enkel woorden, maar als collectie geeft het lexicon een overzicht van zowel de ontmoetingen van de makers als de identiteit van het gebied.

Carine Middendorp, antropoloog (NL)

Als iemand met taal kan schilderen dan heeft hij mijn hart veroverd. Joost schildert met brede kwasten en fijne penselen, soms fel realistisch, soms impressionistisch en op het abstracte af. Wat past zijn taal goed bij het landschap, bij de verhalen, bij de bizarre historie van deze plek met zijn vele paradoxen. Joost zijn resultaat zag ik pas op het allerlaatst. Hij zat er steeds bij, keek er naar, en glimlachte. Met zijn open, zachte blik vol acceptatie, levenswijsheid en empathie was hij de stille getuige van het proces van de makers. Totdat hij zijn mond open deed: toen klonk het van kiekendief en dokwerker, blauwborst en bioboer, poldertektoniek en horizonbrekers. Prachtige taal die precies vastpakt wat zo ongrijpbaar leek.

Eric Roscam Abbing, service designer (NL)

Het geleverde product is een prachtig lexicon over de opdrachten en het gebied. In zekere zin is het Grenspark en de ontwikkelgeschiedenis daarvan een semantisch universum. Verschillende autoriteiten, sectorale vertegenwoordigers en lokale bewoners gebruiken steeds andere woorden. Het is de vraag of ze elkaar ooit begrepen. Spreken ze dezelfde taal?

Suggestie:
Het lexicon zou moeten worden uitgebreid met de verhalen (interviews) van de mensen die hun land hebben moeten verkopen. Het lexicon zou voor een groot deel moeten bestaan uit de woorden van de lokale dialecten.

Adriaan Geuze, West8 (NL)

Joost Adriaanse beschouwt zichzelf als sparring partner van de andere jonge kunstenaars.
Hij maakt een beschouwend werk dat de poldertektoniek probeert bloot te leggen.

Daarvoor ontwikkelt hij onder andere een lexicon dat uitdagende begrippen en concepten uit het proces-verloop aankaart en later ook kan worden aangevuld door de streekholders. Zijn aanpak is interessant omdat het poogt om het doorlopen proces te capteren, en zo ook een soort naslagdocument probeert te zijn voor de streekholders en latere actievelingen in dit landschap. In die zin lijkt het aangewezen om te reflecteren over de doelen en potenties van dit project: is het een poging om zaken inzichtelijk te maken, en zo ook de niet aanwezigen op de hoogte te stellen van dit project? Of is het een work-in-progress, waar via debat en discussie naderhand verder kan aan gewerkt worden door bepaalde zaken te hernemen, dingen er uit te lichten, ... ?

Sylvie Van Damme, landschapsontwerp (B)

Een prachtige lexicon van het gebied maakte Joost, en een weergave van de groep en het contact met de streekholders. Het tonen van het verschil in gebruik van taal. Hoe begrijpen we elkaar? Partners, streekholders, Vlamingen, Zeeuwen, Zeeuws Vlamingen. Hoe Joost over het Grenspark schrijft is pakkend, herkenbaar en wonderschoon. Kippenvel!
Het beschrijft het gebied maar het neemt je mee op de dijk, in de polder en door de slikken.

Richard Rozemeijer, projectleider Grenspark Groot Saeftinghe



E

Adriaan Geuze

P



Jan Melis



Gerard Mangnus en
Joost Adriaanse

T



X

Leo Adriaanse in
gesprek met Nel Bonte

E



R

Sylvie van Damme



Erik Roscam Abbing

S

3

TERUGBLIK

initiatief

Het jaarprogramma van Saeftinghe 2021 is goedgekeurd in december 2020, ten tijde van de Corona-besmettingsrisico's. Er was geen enkele manier om te weten hoe de risico's zouden zijn gedurende het jaar 2021. Met goede moed en vertrouwen op ieders aanpassingsvermogen is vanaf januari het programma uitgewerkt en in gang gezet.
Met de risico's in het achterhoofd is van meet af aan gedoeld op een programma dat zijn waarde haalt uit kleinschalige en locatie-gebonden betekenisvolle ontmoetingen tussen bezielde individuen – desnoods met maskers en 1,5 meter afstand. Uiteindelijk zijn gelukkig alleen de conferenties grotendeels online geweest. Vanaf het zomerprogramma in juni hebben de ontmoetingen fysiek plaats kunnen vinden, hetzij met speciale maatregelen. Dat leverde inderdaad de beoogde betekenisvolle ontmoetingen op, en meer.

Het jaarprogramma bestond uit vijf actieve onderdelen op locatie en een serie ondersteunende presentaties en gespreksmomenten. Het geheel stond ten dienst van het zomerprogramma, waar makers en ontwerpers werkten aan nieuwe visies voor het gebied. De presentaties, debatten en excursie vooraf voedden hun werk met relevante lokale en algemene kennis en ervaringen. Alle activiteiten zijn waar mogelijk publiekelijk toegankelijk gemaakt – ter plekke of online. Bepaalde activiteiten trokken een specifiek publiek, maar andere, zoals de Makersmarkt, de expositie en de publicatie zorgen ervoor dat het project een breder publiek bereikt.

activiteiten

KICK OFF - 22 april 2021

De openingsconferentie - het startschot van het jaar - bracht alle deelnemers een eerste keer bij elkaar: de experts, de tutoren, de ontwerpers en makers, de coördinatoren van de deelnemende opleidingen en twee streekholders: Marc Pannier en Richard Meersschaert. Het was een moment om kennis te delen en kennis te maken – online en ook publiekelijk toegankelijk. Elk deel van de Saeftingher Drie-eenheid, Natuur-Landbouw-Haven, werd kort toegelicht door een koppel van sprekers – de één lokaal, de ander nationaal. Deze koppels gaven een preview van de inhoud van hun latere debat-bijdragen en Master Class input. De vier makers presenteerden hun werk en bestuurders, streekholders, experts en tutoren daagden ze uit vanuit het thema. Zo zijn de gezamenlijk kaders en doelen van het creatieve programma gesteld.

NATUUR - 12 mei 2021

Het eerste van de drie debatten besprak de natuurontwikkeling in Groot Saeftinghe vanuit drie perspectieven dankzij de bijdragen van drie sprekers. Ten eerste kwamen de unieke eigenschappen van het gebied aan bod gezien vanuit de specialistische kennis van Laurent Vanden Abeele. De waarde van het gebied werd in groter landschappelijk, historisch en ontwikkelingsperspectief geplaatst door Adriaan Geuze.
Pieter Jan Meire vulde de beschouwingen aan met de presentatie van een actueel natuurproject uit het Grenspark. Na afloop van de presentaties kregen de vier makers de gelegenheid om vragen te stellen en het gesprek over de Natuur aan te gaan.

HAVEN - 10 juni 2021

Het tweede van de drie debatten behandelde de havenontwikkeling in Groot Saeftinghe vanuit wederom drie perspectieven. Dit keer was het in een hybride opzet – online en op locatie, vanuit het Poldermas Museum van Benjamin Vergauwen in Oude Doel.
De eigenschappen van de haven werden besproken door Kurt Tuerlinckx. De waarde van de haven is in een breder kader geplaatst door Leo Adriaanse, die aandacht gaf aan maritieme en landschappelijke ontwikkelingsperspectieven. Richard Rozemeijer presenteerde actuele watergebonden projecten uit het Grenspark. Na afloop stelden de vier makers hun vragen om dieper op de Havenaspecten in te gaan.

LANDBOUW - 22 juni 2021

In het derde debat is de landbouw in Groot Saeftinghe vanuit drie posities besproken – de dagelijkse realiteit van de agrariërs, vaktechnische ontwikkelingen en mogelijkheden en een voorbeeld van hoe die in het Grenspark samen optrekken. Gerard Mangnus lichtte de situatie van de actuele Saeftingher agrariërs toe. Wijnand Sukkel gaf een boeiende presentatie over de biodiversiteits-voordelen en praktijkervaringen met stroken-landbouw.
Voor Grenspark Groot Saeftinghe gaf Pieter Jan Meire een paar voorbeelden van de innovatieve plannen van het Grenspark.

ONTVANGST - 10-11 juni 2021, Groot Saeftinghe

Gedurende twee halve dagen werden de makers en overige deelnemers ontvangen in Groot Saeftinghe. Een excursie, vanuit de Mariahoeve, met de Zonnetrein door het poldergebied, over de dijk en langs de Prosperhoeve en museum Poldermas, gaf een uitgebreide indruk. Een aantal st(r)eekholders presenteerden hun activiteiten in het gebied.
Martine van Wesemael over hun experimenten met nieuwe gewassen, Alexander Cerpentier over zijn investeringen in een gemengde bedrijfsvorm en Benjamin Vergauwen over de cultuurhistorische waarde van het gebied, verbeeld door een enorme collectie artefacten.
De makers hebben de ochtend erna met Ro Koster een ontwerp-ontbijt gehad en zijn daarna door de Prosperpolder naar de haven gewandeld onder begeleiding van Marc Pannier en Walter Vander Velde. Deze eerste indruk heeft iedereen geïnspireerd en op de juiste weg gezet - de makers nog het meest.

MASTER CLASS - 22-23-24 juni 2021, Op de Mariahoeve, Emmadorp

Tijdens de Master Class werden de makers door de domein-experts en vak-tutoren begeleid bij hun onderzoek naar het gebied en de context. In een meervoudige dialoog met de verschillende gesprekspartners kwam veel kennis en inspiratie ter sprake waarmee de makers de voorlopers van hun concept konden bepalen.
De expertise over natuur, landbouw en haven verdiepte de context. Ervaring in omgang met omgevingen, artefacten en diensten perfectioneerde de creatieve aanpak. Het waren volle dagen, met intensieve gesprekken gedurende wandelingen en rondritten. Ook in de namiddagen werden nog informele gesprekken met betrokkenen aangeknoopt, en zelfs in de avonden in de Arenberghoeve Bed & Breakfast was men nog niet uitgesproken.

WORKSHOP - 20-21-22-23 juli 2021, De Voedselbron, Graauw
Tijdens de Workshop zetten de makers hun zoektocht voort naar de voor hun relevante elementen en naar een manier om ze bij elkaar te brengen. Ze werden door sterke en nieuwsgierige leerlingen van verschillende opleidingen ondersteund. De overdracht van taken dwong hen hun ideeën en onderzoeken te structuren. In vier dagen werden de leerlingen – slechts een heer en negen dames waarvan vier Chinese - meegenomen in het gebied en in de ideeënwereld van hun begeleiders, als extra oren, ogen, handen en voeten voor het creatieproces. Op de laatste dag werden de resultaten gepresenteerd van wat de basis van de eindvoorstellen zou worden. In de winkel-hal van de Voedselbron, met alle meubels opzij, werden we vier keer meegenomen in de visies van de Nel, Vos, Bruno en Joost.
Nel presenteerde via video, Vos liet de eerste opnamen horen, Bruno had de identiteit goed samengevat met dank aan een externe blik en Joost gaf zijn eerste taal-recital – tweetalig: Nederlands-Chinees!

RESIDENCE - 1, 2 , 3 september 2021, Mariahoeve, Emmadorp
Aan het eind van de zomer 'Workidence' was er een laatste gelegenheid nogmaals met de experts en tutoren te spreken. Tijd voor het nalopen en uitwerken van alle verzamelde en verwerkte elementen, en nog een keer zich aan de tand laten voelen over de relevantie en coherentie van het werk. In een-op-een gesprekken, net als bij de Master Class, konden de experts en tutoren vast te stellen of de breedte en de diepte van de context in het project zit, en een krachtige uitdrukking is gevonden voor wat de toekomst hier vermag. Jan Melis heeft gaandeweg zijn licht geschenen op de media en presentatietechnieken van de makers en daarmee een voorschot genomen op het werk voor de eindpresentaties. Inmiddels een traditie: Martine van Wesemael schenkte nog wat Prosper bier, Gina van Poppe zorgde voor een pré-salé-stoofpot met friet en Mireille Beck had de bedden weer opgemaakt.

MAKERSMARKT - 24 september 2021, Prosperhoeve
Ter ere van de presentaties van de makers' voorstellen zijn de project-partners bijeen gekomen om na te denken over een manier om meer mensen te betrekken bij het werk van de makers. Uit die ontmoeting is een programma gekomen dat bedacht en uitgevoerd is door de project-partners. Een mooi voorbeeld van gebiedsgebonden transsectorale samenwerking.
De ochtend en middag startten allebei actief met een fiets-excursie over de archeologie van de omgeving, aangeboden door het Geopark Scheldedelta en begeleid door Walter Jonkers en Nathalie de Visser. Intussen bereidde zich een aantal muzikanten voor op een vocale en muzikale samenwerking op het podium: De Z.opa's – Marc Pannier (zang), Hugo Baert (gitaar) en Kris De Pagie (banjo), en docenten van de Muziekschool Zeeland - Petra Flipse (viool), Martine van de Kar (zang), Huibert-Jan Vader (gitaar), Tiny van de Wijdeven (trompet) en Hans Hest (keyboard en klarinet). En zeer spontane en succesvolle ontmoeting die beide partijen enthousiasmeerde voor meer. Tijdens de lunch stonden ca. vijf kramen klaar met lokale producten, zoals hotdogs met Zeeuwse Ketchup en hamburgers van pré-salé rund. Gedurende de ochtend is de tentoonstelling opgebouwd en ook meteen bezocht door een kleine delegatie van de Nederlandse Unesco Commissie. Sophie van Rossem, jonge Unesco ambassadeur, kwam begeleidt door Marike Bontebal naar Saeftinghe voor een verkenning van de omgeving, een voorbereidende presentatie van de tentoonstelling, en nam daarna zitting in de zaal om actief deel te nemen aan de reacties uit de zaal naar aanleiding van de mondelinge toelichtingen van de makers, 's middags.

De middag was toegewijd aan de presentaties van de makers. Nel (op video, helaas), Bruno, Vos en Joost vertelden aan de zaal welke ontmoetingen en ontdekkingen ze hadden gedaan, welke waarde ze daar aan hechtten en welke voorstellen ze op basis daarvan konden bieden. Na afloop van elke presentatie had de zaal gelegenheid om te reageren en vragen te stellen. Het aantal experts en tutoren was dramatisch teruggebracht tot 5 in verband met vele zieken. Een video opname van de integrale presentaties heeft het werk alsnog bij de experts en tutoren gebracht voor commentaar.

SLOTDEBAT - 16 december 2021, CBK Zeeland, Middelburg
Bij het ter perse gaan van deze publicatie is het project nog niet volledig afgerond.
Een afsluitend debat op 16 december zal ingaan op de wederkerig relatie tussen de componenten van het Zeeuwse landschap - Natuur, Landbouw en Haven – en wat het werk van de makers daar over zegt. Duurzaamheid, ook voor een gebied als Groot Saeftinghe, gaat heel vaak over getallen, quota, percentages, graden, centimeters of zelfs meters. In een wederkerig systeem van samenwerkende steden, landelijke gebieden en natuur, kunnen die getallen misschien beter beheerst worden? De indicatie die uit het werk van de makers tevoorschijn lijkt te komen, gaat over de rol van de bewoners, ondernemers en st(r)eekholders – en hun kinderen.

Saeftinghe 2021 - Nieuw Zeeuws Landschap - Weids en Intiem. / Conferenties / Master-Class / Workshop / Residence / Makersmarkt / Expositie / Publicatie / CBK / Terugblik / Tutoren / Terug- en vooruitblik.

terug- en vooruitblik

Leo Adriaanse, Rijkswaterstaat (NL)

Het werk van alle vier de 'makers' heeft mij zeer prettig verrast. Dat is uiteraard niet vreemd, want zij zijn kunstenaars en in staat de diepere lagen van ontwikkelingen die zich voordoen en de waarden die daarmee gemoeid zijn te ontdekken en in de beleving te brengen.

Ik heb geen inhoudelijk commentaar op de creaties. De creaties Unit-S van Nel Bonte, de poëtische 'Arc de Ouden Doel' van Bruno Slagboom en Radio Saef van Vos Broekema verdienen het te worden gerealiseerd samen met de bewoners, bedrijven en overheden in het gebied.

En de knetterende tekst van Joost Adriaanse die Groot Saeftinghe karakteriseert samen met het lexicon van nieuwe woorden voortkomend uit beschouwing van de ontwikkelingen in het gebied verdient ook een blijvende plek in het gebied.

De 'makers' hebben in korte tijd uitstekend de in het bijzondere gebied van het Grenspark Groot Saeftinghe spelende inhoudelijke thema's tot zich weten te nemen en te verwerken tot creaties. Die thema's hebben de leefomgeving, het landschap en de daar werkende en wonende mensen gevormd en vormen ze nog steeds. De creaties kunnen goede gevolgen gaan hebben en katalyserend kunnen gaan zijn.

Deze goede en gewenste gevolgen zijn het vergroten van de gemeenschapsvorming, samenwerking en eensgezindheid in het gebied. Een samenwerking die hard nodig is richting een duurzame ontwikkeling van de bijzondere leefomgeving van het Scheldeestuarium met de natuurkrachten, de havenkrachten en de landbouwkrachten die hier spelen.
Want er zijn zorgwekkende negatieve ontwikkelingen die plaatsvinden als gevolg van klimaatwijziging, zeespiegelstijging, biodiversiteitsverlies en vergiftiging van het milieu als gevolg van onze menselijke activiteiten.

Voor het realiseren van de voorgestelde creaties van de makers Nel Bonte (Unit-S), Bruno Slagboom ('Arc de Ouden Doel') en Vos Broekema (Radio Saef) zijn verdere processen met de bewoners en overheden nodig. De vraag aan ons allen als betrokkenen en het CBK Zeeland als initiatiefnemer is dus hoe we dit samen gaan organiseren.

Sylvie Van Damme, landschapsontwerp (NL)

Het project 'Saeftinghe, Weids en intiem' vormt voor mij een boeiend samengaan van kunst en landschap. Het vertrekt vanuit een ambitieuze nieuwsgierigheid van vier jonge ontwerpers en kunstenaars naar het gebied, dat zo wordt gekenmerkt door een schurend en vaak confronterend samenspel van landbouw, natuur, haven en de mondige burgers die hierin acteren. Hun rake analyses zetten ze in als een middel om debat te genereren. Zo leggen ze binnen het aanwezige krachtenveld het streekgevoel bloot en stellen nieuwe perspectieven of verandering ter discussie.

Gerard Mangnus, Zuidelijke Land- en Tuinbouworganisatie, afd. Hulst (NL)

Ik heb met veel plezier met alle vier samengewerkt om hen kennis en inzichten mee te geven over de lokale landbouw. Ik heb grote bewondering voor de vier makers, voor hun creativiteit en hun inlevingsvermogen in de streek.

Carine Middeldorp, antropoloog (NL)

In dit gebied stuit men op complexe vraagstukken en een grote hoeveelheid toekomstvisies, behoeften en ervaringen die niet goed te destilleren zijn tot een eenduidig verhaal. Zelfs het landschap bestaat uit een gelaagdheid die moeilijk in één keer op te nemen is. De makers hebben dus gekozen naar welke stemmen zij gingen luisteren. Vos en Nel geven de bewoners het woord, bij Joost ligt de focus op de woorden zelf en Bruno geeft een stem aan het verleden.

De nadruk is dus vooral op de menselijk maat gaan liggen, een resultaat van het ervaren en "zijn" in het gebied. De abstractie van het politieke beleid is 'on the ground' minder voelbaar. Deze makers voelden zich wellicht daarom aangetrokken tot het bieden van een platform aan die minder gehoorde stemmen van het verleden, het dagelijks leven van de bewoners of het chaotische proces zelf.

Richard Rozemeijer, projectleider Grenspark Groot Saeftinghe

Grenspark Groot Saeftinghe is een beweging, gestart met een groep streekholders die gezamenlijk het verleden en het heden hebben doorleefd en vervolgens de vrijkomende energie hebben omgezet naar een ambitie voor de toekomst. Een grensregio waar de sociale relaties sterk op de proef zijn gesteld. De drie-eenheid van Landbouw, Haven en Natuur is door de streekholders gekozen als vliegwiel voor samenwerking en ontwikkeling, met een gebiedsagenda en ontwikkelingsprogramma als leidraad. Voor het grensparkteam is het project Saeftinghe Weids en Intiem een rijke aanvulling op de eerdere ontmoetingen en ervaringen. Het helpt om de gestarte ontwikkeling te checken. Het houdt het grensparkteam een spiegel voor. Onze dank gaat uit naar de energieke, creatieve en zeer betrokken makers, de experts, de streekholders, CBK Zeeland en het Geopark. Onze reflectie op de werken is gebaseerd op toegevoegde waarde, op de beweging van het Grenspark Groot Saeftinghe en het eventueel versterken van de sociale relaties.

Erik Roscam Abbing, service designer (NL)

Als service designer had ik een prangende vraag aan de makers: "Hoe bewijs je de bewoners en bezoekers van Saeftinghe een dienst met jouw werk?"
Ik vind dat de makers deze vraag fantastisch hebben opgepikt. In hun zoektocht hebben ze zich allevier ontworsteld aan de verleiding om een statisch 'ding' voor Saeftinghe te maken. In plaats van op zichzelf staande objecten zijn er diensten ontstaan. En die diensten bieden mogelijkheden voor nieuwe rituelen en relaties die mogelijk toekomstbestendig zijn.

Ik heb genoten van het werk van de vier makers en hun proces van onderdompelen, verkennen, ontdekken, duiden, structureren, creeeren, itereren en presenteren.

Wijnand Sukkel, Wageningen University and Research (NL)

Bij alle werken positief dat de werken zich richten op het gebied, de historie, de mensen en hun interacties, wensen en producten, etc. Ook goed om geen groot statement te maken. Maar wat ik in alle werken mis is de buitenwereld. Er is wel degelijk wat aan de hand in de buitenwereld dat grote invloed zal hebben op het gebied. Alle werken laten dat mijns inziens nog teveel links liggen. Vanuit mijn vakgebied is dat vooral: A. de klimaatverandering - zeespiegelstijging, verzilting, verhoogde dijken, minder zoet water voor de landbouw etc - en B. de dramatische afname van biodiversiteit. Belangrijke veroorzaker is de huidige manier van landbouw bedrijven.
In extreme bewoording, de huidige landbouw is een ecologische woestijn.
A en B zullen grote invloed gaan hebben op hoe in het gebied landbouw bedreven zal kunnen worden en hoe het landschap er dus uit zal gaan zien. Ik had dus graag gezien dat in een aantal werken de invloed van de veranderingen in de buitenwereld en het contact en de dialoog met de buitenwereld wat sterker terug zou komen. Zowel de containers van Nel als Radio Saef van Vos bieden daar grote kansen voor. Verder vond ik het mooi om de presentaties te horen zodat ik goed begrijp wat bedoeld is. Natuurlijk mag kunst vragen oproepen zonder dat je daar uitleg aan hoeft te geven. Maar ik zou toch graag deze beschouwingen (presentaties of een nieuw te maken uitleg) willen koppelen aan de werken. Het werk van Joost kan daar misschien een rol in spelen.

Sophie van Rossem, Nederlandse Unesco Jongerencommissie (NL)

Saeftinghe is een grensgebied in de Provincies Zeeland en Oost-Vlaanderen, met de haven van Antwerpen om de hoek. Het gebied kent een grote ruimtelijke druk door de verschillende belangen:

de haven, de landbouw, de natuur, recreatie en de “streekholders”. Het gebied is onderdeel van het toekomstig UNESCO Geopark Schelde Delta. Toekomstig wil zeggen dat het geopark zich in de toekomst kandidaat stelt bij UNESCO en het nominatiedossier indient. Wanneer dit positief geëvalueerd wordt, is Schelde Delta over enige tijd het tweede UNESCO Geopark van Nederland, naast De Hondsrug in Drenthe.

Het Cultuurcentrum Zeeland is een project gestart om samen met ruimtelijk ontwerpers de toekomst van het gebied te verbeelden. ‘Saeftinghe, Weids en intiem’ is een activiteitenprogramma waarin kunst en ontwerp worden ingezet om de duurzame toekomst van het gebied Saeftinghe in beeld te brengen. Wanneer er zo veel tegenstrijdige belangen zijn is het niet mogelijk om via de gebruikelijke adviesrapporten en analyses de toekomst van het gebied te organiseren, zo is de gedachte. Kunst en de verbeelding kunnen hierin juist wel een rol spelen. De Makersmarkt op 24 September 2021 was onderdeel van dit jaarprogramma. Gedurende deze dag werden onder andere de verschillende ontwerpen gepresenteerd. Ook was er live muziek, die werd voorgedragen door een ensemble bestaande uit Zopas en de Muziekschool Zeeland. En was er de mogelijkheid om producten uit de streek te proeven.

De UNESCO jongerencommissie was uitgenodigd om de Makersmarkt bij te wonen. Namens deze commissie heb ik die dag onder andere vanuit UNESCO-perspectief reflectie mogen geven op de verschillende ontwerpen. Ik heb een erg leuke dag gehad en veel geleerd. Ik hoop dat deze reflectie van positieve invloed is op de verdere ontwikkeling van dit bijzondere gebied. Ik studeer bos- en natuurbeheer aan de Hogeschool Van Hall Larenstein in Velp. Op deze opleiding leer ik hoe je met de gebruikelijke analyses en rapporten een gebied moet inrichten. Ik vond het daarom van te voren moeilijk voor te stellen hoe dit door middel van kunst en creatief ontwerp ook kan. De presentaties van Nel Bonte, Bruno Slagboom, Vos Broekema en Joost Adriaanse heb ik mogen beluisteren. Ik vond dit heel interessant.



Joost en Leo Adriaanse | foto Sven Dullaert



CASTING

De selectie van deelnemende makers, experts en tutoren is gebaseerd op een aantal intrinsieke project-eigen kenmerken. In het netwerk van CBK Zeeland is gezocht naar jonge creatieve professionals in het begin van hun carrière. Jong, om een beroep te doen op een onbevangen houding ten aanzien van de langdurige en complexe geschiedenis en toekomst van het gebied. Creatief, om nieuwe perspectieven te ontvangen die zich niet laat beperken door de kwantitatieve limieten van rationele waarheid, maar daar voorbij reiken met wensbeelden.

De makers zijn in hun werk begeleid door experts uit een aantal domeinen en tutoren met zekere specialiteiten. In samenwerking met het Grenspark Groot Saeftinghe zijn de experts geselecteerd – twee voor het domein Natuur, twee voor het domein Landbouw en twee voor het domein Haven, steeds samengesteld uit een lokaal ingevoerde expert en een (inter)nationaal erkende expert. De tutoren zijn geselecteerd op basis van een spreiding van kennis over de verschillende ontwerp-gebieden – landschap, artefact en service design.
Een belangrijk aandeel in informatievoorziening voor het project en de makers zijn de lokale bewoners en ondernemers, de zogenaamde st(r)eekholders. Het is alleen mogelijk om de namen te noemen van hen die inhoudelijk contact gehad hebben met de makers.

Het gehele programma is gedragen door de vertegenwoordigers van de zes project-partners. De Provincie Zeeland, het Grenspark Groot Saeftinghe, het Geopark Scheldedelta, de Nederlandse Unesco Commissie, Erfgoed Zeeland, Muziekschool Zeeland en natuurlijk CBK Zeeland, hebben allen een actieve rol gespeeld in het bieden van een geschikt kader.

DE MAKERS

Nel Bonte is beeldend kunstenaar en transformeert schijnbaar betekenisloze “objets trouvés” tot betekenisvolle creaties. (www.nelbonte.com)
Vos Broekema, een onderzoekende, autonome en toegepast ontwerper, heeft een gave om zware onderwerpen licht te maken. (www.voornaamvos.nl)
Bruno Slagboom is fotograaf, ontwerper en kunstenaar, die de fysieke werkelijkheid van tijd en ruimte in beelden vangt. (www.brunoslagboom.com)
Joost Adriaanse, een ontwerper-onderzoeker die trans-disciplinaire legt verbanden tussen een gebied, deelnemers en de creatieve processen. (www.joostadriaanse.nl)

DE EXPERTS

Laurent Vanden Abeele (B) is projectleider Linkerscheldeoever bij Agentschap Natuur en Bos (www.natuurenbos.be)
Leo Adriaanse (NL) is Senior Adviseur Water bij Rijkswaterstaat (www.rijkswaterstaat.nl)
Adriaan Geuze (NL) is landschapsarchitect, oprichter en directeur van West 8 (www.west8.com)
Gerard Mangnus (NL) is voorzitter van de Zuidelijke Land- en Tuinbouworganisatie, afd. Hulst (www.zlto.nl)
Wijnand Sukkel (NL) is Senior Onderzoeker AgroEcologie bij Wageningen University and Research (www.wur.nl)
Kurt Tuerlinckx (B) is public affairs advisor bij Havenbedrijf Antwerpen (www.portofantwerp.com)

DE TUTOREN

Jan Melis (NL) is ontwerper en ontwerpdocent van producten, projecten en concepten (www.janmelis.nl)
Carine Middeldorp (NL) is antropoloog, strateeg en cultuurhistoricus bij KETTER&Co (www.ketterenco.nl)
Erik Roscam Abbing (NL) is Director of Service Design Innovation bij Livelwork Studio Rotterdam (www.liveworkstudio.com)
Sylvie Van Damme (B) is Lector en Onderzoeker Landschapsontwerp bij HOGENT/ School of Arts (www. schoolofartsgent.be)

DE ST(R)EEKHOLDERS

Hugo Baert, Z.opa's (B)
Marc De Boey, IJshoeve De Boey (B)
Alexander Cerpentier en Mireille Beck, De Arenberghoeve (B)
Peter, Hendrik en Kris Deckers, Marina Vercruyssen, Prospersite Onthaalpoort, Prosperhoeve (B)
Carla van Dueren, Het Zeeuwse Landschap (NL)
Petra Flipse, Muziekschool Zeeland (NL)
Dominique Franckaert, Zilte Schorre (B)
Hans Hest, Muziekschool Zeeland (NL)
Martine van de Kar, Muziekschool Zeeland (NL)
Lineke en Patrick Keizer, De Ketchupfabriek (NL)
Ro Koster, Ro&Ad Architecten (NL)
Gerda Leys, Zoetebredero Voeding & Zo (B)
Geert Meersschaert, Kris Van Royen en Pierre Verhulst, Saeftingherhof (B)
Marc Pannier – troubadour, Prosperpolder (www.zopas.be)
Kris De Pagie, Z.opa's (B)
Gina Poppe, Café het Verdronken Land (B)
Denis Steijaert, ZVL Friet (NL)
Huibert-Jan Vader, Muziekschool Zeeland (NL)
Walter Vandervelde, gids (B)
Arnold Verbist, De Zonnetrein (NL)
Benjamin Vergauwen, Poldermas (B)
Emiel en Sonja van de Vijver-de Bree, Voedselbron (NL)
Martine, Erik en Julian van Wesemael, Op De Mariahoeve (NL)
Tiny van de Wijdeven, Muziekschool Zeeland (NL)

DE STUDENTEN

Hannah Brugge – Beeldende Vormgeving, Luca School of Arts, Gent (B) (coördinatoren: Saskia Wierink en Kris Demey)
Trui van Hemelen – Tuin- en Landschapsarchitectuur, Koninklijke Academie voor Schone Kunsten Conservatorium, Gent (B) (coördinatoren: Sylvie Van Damme)
Stéphanie Jansen – Tuin- en Landschapsarchitectuur, Koninklijke Academie voor Schone Kunsten Conservatorium, Gent (B) (coördinatoren: Eveline Steenhout)
Yan Liang – Landschapsarchitectuur, TU Bouwkunde, Delft (NL) (coördinatoren: Inge Bobbink)
Wansu (Susie) Lu – Landschapsarchitectuur, TU Bouwkunde, Delft (NL) (coördinatoren: Inge Bobbink)
Lotte Mareen – Biologie, Universiteit Gent, Gent (B)
Pingyao Sun – Landschapsarchitectuur, TU Bouwkunde, Delft (NL) (coördinatoren: Inge Bobbink)
Floor van der Wal – Leisure / Urgencies, Design Academy Eindhoven (NL) (coördinatoren: Ali Assad)
Ying Wah Wong – Landschapsarchitectuur, TU Bouwkunde, Delft (NL) (coördinatoren: Inge Bobbink)

PRODUCTIE EN COORDINATIE
Kathrin Ginsberg, CBK Zeeland (NL)
Christiaan Weiler, CBK Zeeland (NL)

IN SAMENWERKING MET
Pieter Jan Meire, Grenspark Groot Saeftinghe (B)
Richard Rozemeijer, Grenspark Groot Saeftinghe (NL)

PARTNERS
Nederlandse Unesco Commissie - Marike Bontebal
CBK Zeeland - Kathrin Ginsberg
Geopark Scheldedelta - Walter Jonkers
Erfgoed Zeeland - Marc Kocken
Provincie Zeeland - Natasja Koole
Grenspark Groot Saeftinghe - Richard Rozemeijer
Muziekschool Zeeland - Robert Vroegindeweij

COLOFON
Het programma, deze publicatie
en de tentoonstelling zijn mogelijk
gemaakt door de financiële bij-
drage van de Provincie Zeeland

REDACTIE
Joost Adriaanse (NL)
Christiaan Weiler (NL)

AUTEURS
Joost Adriaanse (NL)
Walter Jonkers (NL)
Christiaan Weiler (NL)

FOTOGRAFIE
Sven Dullaer (B)
Femke Vercauteren (B)

VORMGEVING
Vos Broekema (NL)

DRUK
Media 58, Vlissingen

UITGAVE
CBK Zeeland
Balans 17
4331 BL Middelburg
telefoon +31 118 61 14 43
info@cbkzeeland.nl